

บทที่ 4

งานสืบสานตำนานไทลื้อ กับการจัดตั้งวัฒนธรรมชุมชนไทลื้อเชียงคำ

ในบทนี้ ต้องการที่จะอธิบายให้เห็นถึงกระบวนการรื้อฟื้นงานสืบสานตำนานไทลื้อ กับการจัดตั้งวัฒนธรรมชุมชนไทลื้อเชียงคำตั้งแต่ พ.ศ. 2538-2550 ซึ่งมีพัฒนาการของการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ ที่ตอบสนองความเป็นลื้อแบบสมัยใหม่ การรื้อฟื้นและการประดิษฐ์กรรมทางวัฒนธรรมไทลื้อ ที่เลือกนำเสนออย่างใดอย่างหนึ่งไม่ว่าจะถูกหรือผิด ได้ส่งผลต่ออัตลักษณ์ของความเป็นลื้อชุมชนเชียงคำ ทำให้ความเป็นลื้อจึงไม่ใช่สิ่งที่น่าอายอีกต่อไป อีกทั้งความเป็นลื้อยังเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่ขายได้ นำมาสู่การแย่งชิงความเป็นลื้อในระดับต่างๆของคนหลายกลุ่มในชุมชนจนนำไปสู่กระบวนการจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชาวไทลื้อเอง เพื่อที่จะดำรงวัฒนธรรมไทลื้อให้คงอยู่คู่กับชุมชนเชียงคำสืบไป

4.1 พัฒนาการและความเคลื่อนไหวของการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ ตั้งแต่ ครั้งที่ 1-10 พ.ศ. 2538-2553

กระบวนการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมของชาวไทลื้อที่เชียงคำ เกิดขึ้นจากการ “จัดตั้งทางวัฒนธรรม” ของชาวไทลื้อเชียงคำ ที่ได้เลือกหยิบยกเอา “ราก” หรือ “ทุนเดิมทางวัฒนธรรม” บางอย่างของชาวไทลื้อขึ้นมานำเสนอ ผ่านการจัดงานเทศกาล ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มุ่งเน้น การแสดง การสร้างจุดขาย และให้กับความเป็นลื้อเชียงคำ กิจกรรมที่ถูกเลือกขึ้นมาเสนอ ล้วนเป็นการสร้างจินตนาการ โหยหาถึงอดีต ดังนั้นการจัดตั้งทางวัฒนธรรม จึงเสมือนการสร้างภาพ “ความทรงจำ” ในอดีต ซึ่งกิจกรรม วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆที่ถูกจัดตั้งขึ้นมานั้น บางอย่างไม่ได้ดำรงอยู่ในวิถีชีวิต(จริง)ชาวไทลื้อในปัจจุบันอีกต่อไปแล้ว แต่ชาวไทลื้อเชียงคำ ได้นำเอาองค์ความรู้ ความทรงจำ วัฒนธรรมดั้งเดิมของตน สร้างและรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ ผ่านการนิยามตัวตน และสร้างพื้นที่ ของชาวไทลื้อในยุคปัจจุบันผ่านการจัดงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ”

4.1.1 ปัจจัยของการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ

การจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ ที่ถูกจัดขึ้นในเชิงคำ ถือเป็นการสร้างปรากฏการณ์ใหม่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ กล่าวคือ เป็นการ “พลิกโฉมหน้า” ของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อ และยังถือเป็นการ “เปิดพื้นที่” ในการแสดงตัวตนออกสู่สายตาของสาธารณชนอย่างกว้างขวาง ผ่านการนำเสนอทางวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม ซึ่งไม่ได้อยู่ในลักษณะของพิธีกรรมหรือประเพณีแบบ “ดั้งเดิม” อีกต่อไป หากแต่มีการเลือกรับ ปรับเปลี่ยนให้มีความเป็น “สมัยนิยม” ซึ่งคนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงวัฒนธรรมดังกล่าวได้ โดยรูปแบบและกระบวนการดังกล่าวนี้ ชาวไทลื้อได้สร้าง “ความเป็นลื้อใหม่” ซึ่งกระบวนการเหล่านี้นอกจากจะเป็นการแสดงของของกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว ยังสามารถกลืนกลายให้ผู้คนกลุ่มอื่นๆ ให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของชาวไทลื้อ ผ่านการจัดตั้งทางวัฒนธรรมของชาวไทลื้อ

ผลพวงจากการจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” ที่ถูกจัดขึ้นในครั้งแรกเมื่อพ.ศ.2538¹ นั้น ได้รับการตอบรับจากคนภายในชุมชนและคนภายนอก และอาจกล่าวได้ว่าเป็นงานสืบสานตำนานไทลื้อเป็นการจัดงานที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในอำเภอเชียงคำ โดยมีขบวนแห่ทางวัฒนธรรมที่ยาวที่เท่าที่เคยมีการจัดงานมาในอำเภอเชียงคำ

อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นของ “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” ในอำเภอเชียงคำนั้น มีปัจจัยอยู่หลายประการ ที่ก่อให้เกิด “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” ขึ้นมาได้ และปัจจัยเหล่านี้เอง ที่ทำให้งานสืบสานตำนานไทลื้อในอำเภอเชียงคำมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จัก จนกลายมาเป็นจุดหมายทางวัฒนธรรมที่สามารถผลิตซ้ำได้มากกว่า 10 ครั้ง

ปัจจัยทางด้านสำนักทางชาติพันธุ์

พัฒนาการในด้านของสำนักในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อเชียงคำ มีความแปรเปลี่ยนไปตามช่วงเวลาและบริบททางสังคมมาโดยตลอด สำนักความเป็นชาติพันธุ์จึงมักจะถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นบางช่วงเวลาและให้ความสำคัญกับบางสิ่งบางอย่างผ่านการ “คัดสรร” มาอย่างดีแล้ว ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่จะได้รับจากความเป็นชาติพันธุ์ แต่อย่างไรก็ตามสำนักดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่ “หลุดลอย” หรือ “ไม่มีตัวตน” ที่ไม่สามารถจับต้องได้ แต่สำนักของความเป็นชาติพันธุ์ไทลื้อ ยังถูกสืบทอดผ่านระบบเครือญาติ ศาสนา ภาษา และพิธีกรรมที่ยังมีความสำคัญต่อ “จิตวิญญาณ” ของ

¹ ชมรมไทลื้อเชียงคำฯ. เอกสารนิทรรศการงานสืบสานตำนานไทลื้อ ครั้งที่5.2542

คนในกลุ่มชาติพันธุ์ แม้ว่ารูปแบบและลักษณะจะถูกปรับเปลี่ยนไปตามบริบทต่างๆ แต่สำนึกของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ก็ยังคงหลงเหลืออยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

สำนึกทางกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้อ ส่วนหนึ่งถูก “สร้าง” และ “ปลุกเร้า” จากนักวิชาการภายนอกส่งผ่านมายังนักวิชาการท้องถิ่นภายในชุมชน และขยายสำนึกดังกล่าวออกไปสู่ประชาชนและชุมชนต่างๆ ภายในเชียงคำ ก่อให้เกิดการกระตุ้นเตือนสำนึกเดิมของชาวไทยลื้อที่เคยมีมาในอดีตขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง การเริ่มเสาะแสวงหาตัวตน ประกอบกับการโหยหาอดีต ที่เคยเป็นความทรงจำร่วมของคนในชุมชนไทยลื้อ ส่งผลให้สำนึกทางชาติพันธุ์ไทยลื้อเชียงคำ ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้ง การแสดงออกถึงตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากจะเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในความชาติพันธุ์ไทยลื้อแล้ว ด้านหนึ่งยังเป็นการปรับความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของคนในและคนนอกกลุ่มชาติพันธุ์ขึ้นมาใหม่ โดยการอาศัยวัฒนธรรมไทยลื้อ ทำให้วัฒนธรรมไทยลื้อในเชียงคำเริ่มเป็นวัฒนธรรมที่ยอมรับเพิ่มมากขึ้น

การประกาศตัวตนผ่านความเป็นชาติพันธุ์ ยังถือเป็นการถ่ายทอดอุดมการณ์ทางชาติพันธุ์ไปสู่คนรุ่นหลังให้เห็นความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้อ และอาจกล่าวได้ว่าชาวไทยลื้อเชียงคำสามารถ “ปลุก” สำนึกความภาคภูมิใจในความเป็นลื้อ และ “แปรเปลี่ยน” สำนึกเดิมที่ครั้งหนึ่งความเป็นลื้อเป็นสิ่งที่น่าอับอาย ซึ่งถือว่าชาวไทยลื้อเชียงคำสามารถ ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ใหม่ เพื่อยุติการนิยามตัวตนขึ้นมาอีกครั้งภายใต้ความเป็นลื้อเชียงคำ โดยให้ภาพลักษณ์ของความเป็นลื้อที่สวยงามและสมบูรณ์ สำนึกของความเป็นลื้อ เริ่มมีพลังมากขึ้นในเชียงคำ และสำนึกทางชาติพันธุ์ดังกล่าวจึงกลายมาเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้เกิดงานสืบสานตำนานไทลื้อขึ้น

ปัจจัยทางสังคมของอำเภอเชียงคำ

ความเคลื่อนไหวในสังคมไทยหลังปี 2520 เกิดการตื่นตัวของกระแสท้องถิ่นนิยมเป็นอย่างมาก กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้อเชียงคำก็เช่นกัน ที่เริ่มมีการเปิดพื้นที่ในการแสดงตัวตนมากขึ้นตามลำดับ พร้อมกับบริบทของสังคมไทย ที่เริ่มยอมรับความแตกต่างและหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนกลุ่มต่างๆ ไม่เพียงแค่นั้นการเปิดกว้างทางวัฒนธรรม ยังมาพร้อมกับการขยายตัวของเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว การเกิดขึ้นของกระแสท้องถิ่นนิยมในเชียงคำ มีความสัมพันธ์กับการสร้าง “อัตลักษณ์” พร้อมกับการแสวงหาพื้นที่ เพื่อเป็นการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ทางสังคม ภายใต้ป้ายของ “ความเป็นลื้อ”

ผนวกกับกระแสของการท่องเที่ยวที่เริ่มเข้ามามีอิทธิพลมากยิ่งขึ้นหลังพ.ศ.2530 ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติน้ำตกภูซาง ซึ่งเป็นน้ำตกแห่งเดียวในประเทศไทยที่

เป็นน้ำตกน้ำอุ่น² หรือการเปิดช่องทางการค้าชายแดนชั่วคราวระหว่างไทย-ลาว ที่บ้านฮวก ต.ฮวก อ.เชียงคำ (ในขณะนั้น) ทำให้เชียงคำเริ่มเป็นที่รู้จักในสายตาของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และในขณะเดียวกันเชียงคำได้กลายเป็นเส้นทางผ่าน ขึ้นไปสู่ภูชี้ฟ้า ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดเชียงราย

ตลอดจนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เริ่มเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้น และเชียงคำเองได้เลือกหยิบยกเอาความเป็นลื้อ ให้กลายมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ โดยได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้วัฒนธรรมของชาวลื้อ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญประจำจังหวัดและอำเภอ และเนื่องด้วยลักษณะเฉพาะของที่เชียงคำ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีชาวลื้ออาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก รวมถึงการมีวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ที่มีอัตลักษณ์อันโดดเด่น จึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้อ กลายเป็นจุดขายทางวัฒนธรรมของจังหวัดพะเยา

อีกทั้งความเปลี่ยนแปลงบริบททางความคิดของสังคมไทย ที่เริ่มยอมรับความแตกต่างและหลากหลายทางชาติพันธุ์มากขึ้น ซึ่งถือเป็นการเปิดโอกาสให้กับชาวลื้อให้เริ่มมีพื้นที่ในการแสดงตัวตนขึ้นมาในเชียงคำ โดยเฉพาะชาวลื้อบางกลุ่มเป็นแรงผลักดันสำคัญในการสร้างจิตสำนึกใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษาและกลุ่มข้าราชการ ที่พยายามสร้างและแสดงออกถึงตัวตนความเป็นลื้อขึ้นมา ผ่านการนำเสนอความเป็นลื้อในรูปแบบต่างๆ จนสังคมภายในเชียงคำเองเริ่มยอมรับความเป็นลื้อมากขึ้นตามลำดับ

บริบทของสังคมเชียงคำ ที่หลายภาคส่วนการให้การสนับสนุนทางด้านวัฒนธรรมของชาวลื้อ ตลอดจนการได้รับการยอมรับและการเปิดพื้นที่ทางสังคมในการแสดงออก “ตัวตน” จากคนทั้งภายในและภายนอกกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้เกิดความพร้อมในการรื้อฟื้นสำนึกของความเป็นลื้อ ซึ่งเกิดขึ้นในเชียงคำอย่างแพร่หลาย บริบททางสังคมภายในอำเภอเชียงคำนี้เอง ที่เป็นแรงหนุนสำคัญที่ทำให้เกิดงานสืบสานตำนานไทยลื้อขึ้นในเชียงคำ

ปัจจัยของนักการเมือง

การเกิดขึ้นของงานสืบสานตำนานไทยลื้อ นอกจากจะมีปัจจัยทางสังคมและกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว กลุ่มนักการเมือง ก็ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้จัดงานสืบสานตำนานไทยลื้อขึ้น ตั้งแต่การจัดงานสืบสานตำนานไทยลื้อครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2538 มาจนถึงปี พ.ศ. 2553³ กลุ่มนักการเมือง ไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ ต่างมีความ

² สถานที่ท่องเที่ยว จังหวัดพะเยา . เอกสารแผ่นพับ

³ สมาคมไทยลื้อจังหวัดพะเยา.เอกสารประชาสัมพันธ์งานสืบสานตำนานไทยลื้อ ครั้งที่ 11 “สืบสานรอยใจไทยลื้อ น้อมเกล้าเจ้ามิ่งเมือง”, 2553.

เกี่ยวข้องกับงานสืบสานตำนานไทลื้อมาโดยตลอด อาจเป็นเพราะลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเป็นกลุ่มก้อน และการมีสำนึกของอัตลักษณ์ร่วมที่เป็น “อันหนึ่งอันเดียวกัน” ของคนในชาติพันธุ์ ส่งผลให้นักการเมืองเข้ามามีบทบาท และให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมหรือให้การสนับสนุน กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้อเป็นอย่างมาก กระบวนการดังกล่าวจึงเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของนักการเมือง ในหลายระดับที่มีต่อชุมชนไทยลื้อ และการมีส่วนร่วมของนักการเมืองมักจะอยู่ในสถานะของ “คนลื้อ” หรือ “ตัวแทน” ของความเป็นลื้อร่วมกันกับชุมชน ซึ่งมีทั้งนักการเมืองที่เชื้อสายของชาวลื้อ และนักการเมืองที่ไม่ใช่ชาวไทยลื้อ

ความเป็นลื้อจึงกลายเป็น “ช่องทาง” ของกลุ่มนักการเมือง ที่เข้ามารื้อฟื้นวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อ ตลอดจนให้การสนับสนุน หลายด้านไม่ว่าจะเป็น การประสานงานกับฝ่ายต่างๆ การให้การสนับสนุนทางด้านงบประมาณ การช่วยในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนแสดงออกถึงการมีตัวตนของความเป็นลื้อที่เหมือนกัน ของกลุ่มชาวบ้านและนักการเมือง เช่น การแต่งกายเป็นชาวไทยลื้อล้วนแล้วแต่เป็นการร่วมประกอบสร้างความเป็นลื้อขึ้นมาอีกครั้ง และต่างก็มีความพึงพอใจในการร่วมสร้างความเป็นลื้อเชิงคำร่วมกัน

สำหรับคนในกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว ต่างก็ตอบรับการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มนักการเมืองในการรื้อฟื้นวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อเป็นอย่างดี ทั้งนี้นอกจากกลุ่มนักการเมืองเป็นเป็นผู้ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว กลุ่มนักการเมืองยังเป็นบุคคลที่มีพลังในการสื่อสารกับสังคมภายในและภายนอกกลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวคือ การที่นักการเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างและร่วมแสดงตัวตนในกิจกรรมของชาวไทยลื้อ ด้านหนึ่งถือว่าการสร้าง “สิทธิธรรม” ให้กับชาวไทยลื้อในช่วงระยะเวลาของการประกาศหาพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มนักการเมืองพยายามที่จะแสดงออกและสนับสนุนอัตลักษณ์ของชาวไทยลื้อนั้น ไม่ว่าจะเป็น การแต่งกายด้วยชุดชาวไทยลื้อ การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนด้านต่างๆ หรือการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้คนในชุมชนมีความรู้สึกที่ กลุ่มนักการเมืองเหล่านี้ “เป็นพวกเดียวกัน” ที่ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนกิจกรรมของชาวไทยลื้อ ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกว่า นักการเมืองมีความเป็นกันเอง สามารถเข้าถึงได้ง่าย และช่วยเหลือกันมาโดยตลอด

การจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” ที่เกิดขึ้นในอำเภอเชียงคานนั้น กลุ่มนักการเมืองเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญในการร่วมสร้าง “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” ซึ่งมีส่วนช่วยในการผลักดันกิจกรรมดังกล่าวจนสามารถจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อขึ้นมาได้ แต่อย่างไรก็ตามในกลุ่มนักการเมืองดังกล่าวก็ยังคงมีความซับซ้อนในการแสวงหาพื้นที่จากกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีหลายกลุ่มและ

หลายระดับที่เข้ามาให้ใช้ “พื้นที่” ของกลุ่มความชาติพันธุ์ไทยลื้อเชียงคำ ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไปในเนื้อหาข้างหน้า

4.1.2 พัฒนาการและความเคลื่อนไหวของการจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อ”

“งานสืบสานตำนานไทลื้อ” ถูกสร้างขึ้นด้วยองค์ประกอบและปัจจัยทางที่ได้กล่าวมาข้างต้นหลายประการ ซึ่งหลอมรวมและสร้างขึ้นมาภายใต้คำว่า “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” การจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อเกิดขึ้นครั้งแรก ในพ.ศ.2538 และมีการผลิตซ้ำการจัดงานดังกล่าวมากกว่า 10 ครั้ง ซึ่งการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อนั้น ย่อมถือว่าประสบความสำเร็จในการประกาศตัวตนและการแสวงหาพื้นที่ของคนในกลุ่มชาติพันธุ์

อย่างไรก็ตามการจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” ที่ถูกจัดขึ้นในแต่ละครั้งพบว่ามีการพัฒนาและความเคลื่อนไหวที่ค่อนข้างซับซ้อน ถ้าหากมองจากภายนอกก็จะพบว่าเป็นการจัดงานที่ยิ่งใหญ่และมีความสำคัญต่อชุมชนไทยลื้อและการท่องเที่ยว แต่ในขณะเดียวกันความเคลื่อนไหวภายในของกลุ่มชุมชนเอง ก็มีความสำคัญในสถานะผู้ขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม ที่พยายามหาจุดเด่นและจุดขายทางด้านวัฒนธรรม เพื่อที่จะแสดงออกให้บุคคลภายนอกได้รับรู้ถึงการมี “ตัวตน” ของชาวไทยลื้อเชียงคำได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้การจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อไม่ได้หยุดนิ่งตายตัว แม้ว่ารูปแบบของกิจกรรมและการนำเสนอ “ตัวตน” ในแต่ละปีจะมีความคล้ายคลึงกัน หากมองในเชิงลึกลงไปจะพบว่า “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” มีพัฒนาการที่ซับซ้อนในเชิงโครงสร้างและการจัดการวัฒนธรรมไทยลื้อเชียงคำ โดยการทำงานในการจัดงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” อาจแบ่งลักษณะการปฏิบัติการได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มแกนนำ และ กลุ่มชาวบ้าน

กลุ่มแกนนำ

ในแกนนำในที่นี้ หมายถึงกลุ่มปฏิบัติการเชิงโครงสร้าง เป็นกลุ่มที่จะกำหนดรูปร่างหน้าตาของงาน คัดเลือกและออกแบบกิจกรรมต่างๆ เพื่อที่จะนำเสนอความเป็นลื้อในงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” ซึ่งเป็นกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมมาตั้งแต่แรก โดยกลุ่มแกนนำจะประกอบไปด้วย “ชมรมไทลื้อเชียงคำ-ภูซาง”, “สมาคมไทลื้อจังหวัดพะเยา”, “สมาคมไทยลื้อแห่งประเทศไทย” ตลอดจนกลุ่มของนักการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ กลุ่มข้าราชการและกลุ่มปัญญาชนท้องถิ่น หน่วยงานองค์กรของรัฐ ซึ่งจะร่วมมือกันในการ หางบประมาณ ออกแบบลักษณะรูปแบบงาน ตลอดจนถึงการประชาสัมพันธ์ไปยังหน่วยงานและองค์กรต่างๆ

กลุ่มชาวบ้าน

คือกลุ่มในระดับปฏิบัติการเชิงรุก กล่าวคือ เป็นกลุ่มชุมชนไทยลื้อที่อยู่ในอำเภอเชียงคำ ซึ่งเป็นแนวร่วมสำคัญและเคลื่อนไหวกิจกรรมต่างๆ โดยกลุ่มแกนนำเป็นผู้กำหนด เช่นเข้าร่วมกิจกรรมเดินขบวน กิจกรรมการแต่งงาน กิจกรรมประกวด กิจกรรมสาธิต ในงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” ซึ่งกลุ่มชาวบ้านก็จะปฏิบัติตามกลุ่มแกนนำที่ได้วางแผนงานเอาไว้ โดยจะมีการประชุมระหว่างทั้ง 2 กลุ่มเป็นระยะๆก่อนการจัดงาน

อย่างไรก็ตามทั้ง 2 กลุ่มไม่ว่าจะเป็น กลุ่มแกนนำ หรือกลุ่มชาวบ้าน ก็จะร่วมมือกันในการประสานงาน ในการดำเนินกิจกรรมงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” จนสามารถจัดกิจกรรมดังกล่าวและผลิตซ้ำ กิจกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ มากกว่า 10 ครั้ง

ตารางที่ 4.1 พัฒนาการและช่วงระยะเวลาของการจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อ”

พัฒนาการ	จัดครั้งที่	ปีพ.ศ.	สถานที่จัด
ช่วงที่ 1	1-4	2539-2541	งานสืบสานตำนานไทลื้อ ครั้งที่ 2 , 3 , 4 สนามกีฬา ร.ร.วัดพระธาตุสบแวน อ.เชียงคำ จ.พะเยา
ช่วงที่ 2	5-9	2542-2546	งานสืบสานตำนานไทลื้อ ครั้งที่ 5 , 6 , 7 , 8 , 9 สนามกีฬา ร.ร.วัดพระธาตุสบแวน อ.เชียงคำ จ.พะเยา
	10	2547	งานสืบสานตำนานไทลื้อ ครั้งที่ 10 ศูนย์วัฒนธรรมไทลื้ออำเภอแม่สาย อ.แม่สาย จ.เชียงราย
ช่วงที่ 3	-	2548	งานสืบสานตำนานไทลื้อโลก ริมกว๊านพะเยาและสนามบินเก่าอำเภอเชียงคำ
	-	2549-2551	ไม่มีการจัดงาน
ช่วงที่ 4	10	2552	งานสืบสานตำนานไทลื้อ ครั้งที่ 10 โฮมฮิต โดยฮอย ร้อยใจไทลื้อ สนามกีฬา ร.ร.วัดพระธาตุสบแวน อ.เชียงคำ จ.พะเยา
	11	2553	งานสืบสานตำนานไทลื้อ ครั้งที่ 11 สืบสาน ร้อยใจ ไทลื้อ น้อมเกล้าเจ้ามิ่งเมือง สนามกีฬา ร.ร.วัดพระธาตุสบแวน อ.เชียงคำ จ.พะเยา

อย่างไรก็ตามการจัดงานดังกล่าว แม้ว่ารูปแบบและลักษณะของการจัดงานในแต่ละครั้งจะ
ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก แต่ความรู้สึกนึกคิดและในระดับปฏิบัติการของคนในกลุ่มชาติพันธุ์
ย่อมมีความซับซ้อนแตกต่างกันออกไปในการจัดงานแต่ละครั้ง เพื่อที่จะให้เห็นถึงความเคลื่อนไหว
และปฏิบัติการดังกล่าวให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น สามารถแบ่งช่วงเวลาและพัฒนาการของการจัดงานสืบ
สานตำนานไทลื้อได้อยู่ 4 ช่วงเวลาด้วยกัน

พัฒนาการช่วงที่ 1 การจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ ครั้งที่ 1-4 ช่วงปี 2538-2541

การจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ ในช่วงแรก ตั้งแต่ครั้งที่ 1-4 ซึ่งถือได้ว่าเป็นความสำเร็จ
เป็นอย่างมาก โดยสามารถถ่ายทอดอุดมการณ์ทางชาติพันธุ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม การจัดงานได้รับความ
ร่วมมือจากองค์กรทุกภาคส่วน และในแต่ละชุมชนต่างๆ ที่ให้ความร่วมมืออย่างเต็ม
ความสามารถ ซึ่งภายในงานสืบสานตำนานไทลื้อ มีทั้งกิจกรรมที่เป็นขบวนแท้ กิจกรรมสาธิต
กิจกรรมนิทรรศการ กิจกรรมการแข่งขัน กิจกรรมบนเวที โดยทุกชุมชนต่างมีความรู้สึกว่าเป็น
เจ้าของวัฒนธรรมร่วมกัน อีกทั้งยังได้รับความร่วมมือจากกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยลื้อในท้องถิ่นอื่นๆ
ในการเข้าร่วมงานสืบสานตำนานไทลื้อ

พัฒนาการในการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ ตั้งแต่ครั้งที่ 1-4 ทำให้เกิดการกระตุ้นทาง
วัฒนธรรมของชาวไทยลื้ออย่างรุนแรง ชาวบ้านและชุมชนได้ให้ความสำคัญกับกิจกรรมดังกล่าว
เป็นอย่างมาก งานสืบสานตำนานไทลื้อ จึงกลายเป็นกิจกรรมที่ชาวไทยลื้อทุกคนรอคอยที่จะให้มี
การจัดขึ้นทุกปี บรรยายภาพผ่านในงานทุกคนพากันแต่งชุดไทลื้อ ถ่ายรูปตามสถานที่ต่างๆ ที่จัดไว้
ภายในงาน นายสมพงษ์ สมฤทธิ์กล่าวว่า

“...ตอนนั้นผมเรียนอยู่ชั้นม.4 ได้มาจัดงานนิทรรศการในงานสืบสานตำนานไทลื้อ ผมเลย
คิดกิจกรรมถ่ายภาพไทลื้อ โดยจัดฉาก บรรยายภาพและสถานที่ ถ่ายรูปนักท่องเที่ยว และผู้ที่มา
ร่วมงาน ในตอนนั้นมีคนสนใจมากถ่ายรูปกับเราเป็นจำนวนมาก และเราก็ได้เงินมากพอสมควรที่จะ
เอาไปจัดกิจกรรมของโรงเรียน...”⁴

กิจกรรมต่างๆ ภายในงานจะมีคณะกรรมการที่ถูกแต่งตั้งขึ้นชั่วคราว ในการจัดงานสืบสาน
ตำนานไทลื้อเท่านั้น คณะกรรมการส่วนใหญ่ก็จะเป็นกลุ่มข้าราชการในชุมชน โดยมีแบ่งฝ่ายในการ
ทำงานอย่างชัดเจน ตลอดจนถึงกลุ่มของแม่บ้านที่คณะกรรมการในการจัดงาน เปิดโอกาสให้หมา
ราคาราการจัดขันโตก ซึ่งกลุ่มแม่บ้านได้รับผลประโยชน์โดยตรงจัดการจัดขันโตกจำหน่าย ซึ่งจะ

⁴ สัมภาษณ์นายสมพงษ์ สมฤทธิ์ อายุ 28 ปีอดีตคณะกรรมการนักเรียนโรงเรียนเชียงคำวิทยาคม เมื่อ 16 เมษายน 2552.

จำหน่ายในคืนที่มีการจัดการแสดงบนเวที นางศรีนวล สมฤทธิ์ ประธานกลุ่มแม่บ้าน(ในขณะนั้น) กล่าวว่า

“...ทางกรรมการจัดการจัดงาน เขาเปิดโอกาสให้กลุ่มแม่บ้าน หรือใครก็ได้ในชุมชนให้ เหมารายการอาหาร ขายก็เลยรับผิดชอบในการเหมาอาหาร ใครอยากมาเป็นหุ้นส่วนก็ลงขันกัน แต่ อาหารเขากำหนดมานะ เราทำตามรายการที่เขากำหนดมาให้ ขายดีมากหมดเกลี้ยงเลย...”⁵

พัฒนาการของการจัดงานในช่วงที่ 1 ตั้งแต่ปี 2538-2541 ถูกจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่โดย ชาวบ้านและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ทำให้ชาวบ้านและชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ วัฒนธรรม และพร้อมที่จะอำนวยความสะดวกและสร้างความประทับใจให้กับผู้ที่มาร่วมงาน แม้ว่า งบประมาณในการจัดงานในช่วงแรกจะมีไม่มากนัก แต่งานสืบสานตำนานไทยลื้อก็ได้สร้าง ชื่อเสียงให้กับอำเภอเชียงคำเป็นอย่างมาก จนงานสืบสานตำนานไทยลื้อได้ถูกหยิบยกเป็นงานใน ระดับจังหวัด ความสำเร็จของการจัดงานสืบสานตำนานไทยลื้อ นำมาสู่การจัดตั้งเครือข่ายทางสังคม ในรูปแบบขององค์กร ของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเป็นทางการ ภายใต้ชื่อชมรมไทยลื้อเชียงคำ-ภูซาง

พัฒนาการช่วงที่ 2 ครั้งที่ 5-9 ช่วงปี 2542-2547

พัฒนาการการจัดงานสืบสานตำนานไทยลื้อ ในครึ่งช่วงสอง ตั้งแต่ครั้งที่ 5-9 เป็นการ จัดงาน โดยชมรมไทยลื้อเชียงคำ-ภูซาง ร่วมกับทางจังหวัดพะเยา ได้ให้ความช่วยเหลือทางด้าน งบประมาณ ตลอดจนการให้การสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ททท.) และเนื่องด้วย ใน 2541-2542 ถือว่าเป็นปีของการท่องเที่ยวไทย หรือ อเมซิ่งไทยแลนด์ (Amazing Thailand)⁶ โดย ททท. มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการประชาสัมพันธ์ที่เน้นการท่องเที่ยว เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาว ไทยลื้อและให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดงาน

ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ทำให้เกิดการผลิตสินค้าที่เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมไทยลื้อขึ้น เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นชุดผ้าทอ เครื่องประดับ อาหาร ขนม ต่างๆ ซึ่งมุ่งไปในทางหารายได้ ให้กับชุมชนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการเข้ามาของการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนต่างๆ เน้นที่จะผลิตสินค้า เพื่อ การขาย มากกว่าการแสดงความภูมิใจแต่เพียงอย่างเดียว

การจัด “งานสืบสานตำนานไทยลื้อ ครั้งที่ 5” เป็นต้นมา ทางชมรมไทยลื้อเชียงคำ-ภูซางได้ ประสานงานและขอความร่วมมือ ในการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรหลายแห่ง ทำให้การจัด

⁵ สัมภาษณ์นางศรีนวล สมฤทธิ์ อายุ 65 ปี ประธานกลุ่มแม่บ้าน(ในขณะนั้น) เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2552.

⁶ รายงานประจำปี 2541 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542.

“งานสืบสานตำนานไทลื้อ” ตั้งแต่ครั้งที่ 5 เป็นต้นมา เริ่มมีความยิ่งใหญ่เพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งถูกประกาศความยิ่งใหญ่ผ่านการแสดง แสง สี เสียง เกี่ยวกับตำนานไทลื้อ ที่ยิ่งใหญ่เป็นครั้งแรก⁷ โดยโรงเรียนเชียงคำวิทยาคม

การจัดงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” ที่ยิ่งใหญ่มากขึ้นกว่าทุกปี ทำให้ต้องใช้งบประมาณในการจัดงานเพิ่มมากยิ่งขึ้น ภาระหนักจึงอยู่กับ “ชมรมไทลื้อเชียงคำ-ภูซาง” ที่จะต้องหางบประมาณที่จะใช้ในการดำเนินกิจกรรมในการ เมื่อมีเม็ดเงินในการจัดงานที่มีสูงขึ้น จึงส่งผลให้คนในชุมชนเริ่มเห็นความสำคัญของงบประมาณและต้องการเข้าถึงงบประมาณดังกล่าว การจัดสืบสานตำนานไทลื้อจึงแปรเปลี่ยนความรู้สึกของคนในชุมชนที่เปลี่ยนไปจากพัฒนาการช่วงแรก ที่เคยจัดงานด้วยความรู้สึกของการเป็นเจ้าของวัฒนธรรมที่ทำด้วยความเต็มใจ แต่พัฒนาการของการจัดงานในช่วงที่ 2 กลับกลายเป็นที่คนในชุมชนเห็นความสำคัญกับงบประมาณสนับสนุนในการจัดงาน โดยชาวบ้านและชุมชนหวังที่จะได้รับผลประโยชน์จากงบประมาณดังกล่าวในลักษณะ “เงินมางานเดิน เงินไม่มางานไม่เดิน” การเข้ามาของงบประมาณในการจัดงาน ด้านหนึ่งสามารถช่วยสนับสนุนการจัดกิจกรรมของชมรมไทลื้อเชียงคำ-ภูซางได้อย่างยิ่งใหญ่ แต่ในทางกลับกันงบประมาณดังกล่าวทำให้ชาวบ้านและชุมชนเริ่มที่จะเห็นความสำคัญของงบประมาณ มากกว่าความสำคัญทางด้านจิตใจ

เมื่อชาวบ้านและชุมชนต่างๆ ไม่สามารถสามารถเข้าถึงแหล่งงบประมาณได้โดยตรง ชาวบ้านและชุมชนต่างๆ จึงแสดงออกผ่านความ “เบื่อหน่าย” และ “เหนื่อย” ในการที่จะเป็นเจ้าภาพในการจัดงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” ในทุกๆ ครั้ง อีกทั้งในช่วงของการจัดงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” ครั้งที่ 5 เป็นต้นมากลุ่มเครือข่ายชาวไทลื้อในท้องถิ่นอื่นๆ ก็เริ่มจัดงานไทลื้อของตนเองเพิ่มมากขึ้น จึงส่งตัวแทนเข้าร่วมงานในแต่ละปีน้อยลงไปเรื่อยๆ บางจังหวัดพบว่าส่งตัวแทนมาไม่ถึง 10 คน จึงทำให้ชาวบ้านและคนในชุมชนเริ่มได้รับผลกระทบ จากการที่มีผู้เข้าร่วมงานน้อยลงไปทุกปี ซึ่งย่อมกระทบถึงรายได้ที่จะได้รับจากงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ”

อีกทั้งการผลักดันประธาน “ชมรมไทลื้อเชียงคำ-ภูซาง” จากนายวิทยา ศรีจันทร์ มาเป็นนางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ ซึ่งได้รับตำแหน่งเป็น “ประธานชมรมไทลื้อเชียงคำภูซาง” โดยเป็นการรับช่วงต่อ พร้อมกับการจัดงาน “สืบสานตำนานไทลื้อครั้งที่ 9” พ.ศ. 2546 จึงทำให้งานไม่มีความราบรื่นเท่าที่ควร พร้อมกับกระแสของชาวบ้านที่แสดงออกถึงความ “เบื่อหน่าย” ในการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนคณะกรรมการในการจัดงาน จำนวน 100 คน เกี่ยวกับการจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อ”⁸ มีผลสำรวจดังนี้

⁷ งานสืบสานตำนานไทลื้อ.เอกสารกำหนดการการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ ครั้งที่ 5.2542.

⁸ สรุบบแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ.

- 1.ความรู้สึกเกี่ยวกับการจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” พบว่า ประทับใจ 63%
ไม่ประทับใจ 35%
- 2.ควรจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อต่อไปหรือไม่ พบว่า ควรจัด 83% ไม่ควรจัด 17%
- 3.สถานที่ในการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ พบว่า จัดที่เดิมวัดพระธาตุสบแวน 10%
ควรจัดต่างจังหวัดที่มีชุมชนไทลื้อ เช่น เชียงราย น่าน ลำปาง แพร่ พบว่า 90%
- 4.ระยะเวลาที่ควรจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ พบว่า จัดทุกปี 60% จัดเว้นทุก 2 ปี 40%
- 5.ข้อเสนอแนะอย่างอื่น พบว่า
 - 5.1 จัดสรรค่าใช้จ่ายให้แก่ละแวกของหมู่บ้านที่ร่วมแห่
 - 5.2 ให้ทุกหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมและรับผิดชอบกับกิจกรรมงานสืบสานตำนานไทลื้อ
 - 5.3 ให้ทุกหมู่บ้านได้แสดงออกถึงวิถีชีวิตละแวกบ้านร่วมกัน
 - 5.4 จัดสรรงบประมาณให้ทุกหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรม
 - 5.5 ขบวนแห่ของแต่ละหมู่บ้าน ควรให้รับผิดชอบเอง โดยปลูกฝังให้แต่ละหมู่บ้านรักความเป็นไทลื้อ ไปร่วมขบวนแห่ด้วยความสมัครใจ

จากผลสรุปจากแบบสอบถามจะพบว่า ส่วนใหญ่อยากให้ย้ายสถานที่ให้ไปจัดงานในท้องถิ่นบ้าง ดังนั้นในปี พ.ศ. 2547 การจัดงาน “สืบสานตำนานไทลื้อครั้งที่ 10” จึงถูกจัดขึ้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยชมรมไทยลื้อเชียงคำ-ภูซางเป็นที่ปรึกษาในการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อครั้งที่ 10 ให้กับอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย⁹

พัฒนาการช่วงที่ 3 “งานสืบสานตำนานไทลื้อโลก” พ.ศ. 2548-2551

พัฒนาการที่สำคัญในช่วงที่ 3 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ กล่าวคือได้มีการจัดตั้งสมาคมไทยลื้อแห่งประเทศไทยขึ้น ซึ่งมีหน้าที่ในการประสานงานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้อทั่วประเทศ การเกิดขึ้นของ “สมาคมไทยลื้อแห่งประเทศไทย” เป็นการจัดตั้งเพื่อเตรียมความพร้อมไปสู่การจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อโลก” โดยรายละเอียดเกี่ยวกับ “สมาคมไทยลื้อแห่งประเทศไทย” จะกล่าวต่อไปข้างหน้า

⁹งานสืบสานตำนานไทลื้อ ครั้งที่ 10 .2552. [ระบบออนไลน์].แหล่งที่มา <http://www.lovemaesai.com/forums/index.php?topic=314.0> (10 พฤศจิกายน 2552).

พัฒนาการในช่วงที่ 3 คือช่วงของการจัดงาน “สืบสานตำนานไทยลือโลก” ถือว่าเป็นพัฒนาการของการจัดงาน “สืบสานตำนานไทยลือ” ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด โดยนางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ เป็นประธานหลักในการจัดงาน ซึ่งการจัดงาน “สืบสานตำนานไทยลือโลก” ได้สร้างรูปลักษณ์ใหม่ และขยายความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนยกระดับความสัมพันธ์ ขึ้นไปสู่ระดับโลก ทั้งนี้ยังมีการจัดกิจกรรมการเสวนา เรื่อง ไทยลือ:ความเชื่อมโยงทางด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม ในกระแสโลกาภิวัตน์ ณ มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา อย่างไรก็ตามการจัดงานสืบสานตำนานไทยลือโลกนั้น ได้ถูกผนวกรวมกับงานลอยกระทงใน ประเพณียี่เป็งลอยโคมที่กว๊านพะเยา

“...งานสืบสานตำนานไทยลือโลกได้มีพิธีเปิดอย่างยิ่งใหญ่ ในวันที่ 13 พฤศจิกายน 2548 มีกิจกรรมการแสดงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชาวไทยลือ ภาคเช้าจะมีพิธีสืบชะตาและบายศรีสู่ขวัญพี่น้องไทยลือที่วัดพระธาตุสบแวนตลอดจนพิธีตานตุ้งที่วัดแสนเมืองมา ในภาคบ่ายจะมีขบวนแห่วัฒนธรรมไทยลือ กาดหมั้วครัวแลง ชุมข้าวแลงขันโตก การแสดงวัฒนธรรมไทยลือจากสิบสองปันนา และพิธีเปิดงานสืบสานตำนานไทยลือที่ยิ่งใหญ่งดงาม รับชมการแสดง แสง สี เสียงชุด “จากสิบสองปันนาสู่ล้านนา” ที่สนามบิน อำเภอเชียงคำ...”¹⁰

การจัด “งานสืบสานตำนานไทยลือโลก” ในสังคมภายนอกสามารถรับรู้ได้ว่าเป็นการประกาศการมีอยู่ของตัวตนทางชาติพันธุ์ ที่ถือว่าเป็นจุดสูงสุดของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลือ โดยหน่วยงานทางภาครัฐ(จังหวัดพะเยา) ได้ร่วมมือกับ “สมาคมไทยลือแห่งประเทศไทย” ในการจัด “งานสืบสานตำนานไทยลือโลก” ซึ่งจัดรวมกับงานลอยกระทงริมกว๊านพะเยา ทั้งนี้การเข้ามามีบทบาทของจังหวัดพะเยาผ่านสภาวัฒนธรรมจังหวัด ส่งผลให้เกิดการจัด “งานสืบสานตำนานไทยลือโลก” จนสามารถประกาศตัวตนในระดับเวทีโลกได้สำเร็จ

แต่ในทางกลับกันชุมชนต่างๆเอง กลับถูกลดบทบาทลงอย่างชัดเจน ความรู้สึกของการเป็นเจ้าของวัฒนธรรมหลุดหายไป แต่กลับเป็นความรู้สึกว่า “งานสืบสานตำนานไทยลือโลก” เป็นคำสั่งของจังหวัด และเป็นงานของจังหวัด ไม่ใช่งานที่ถูกดำเนินงานและไม่สามารถจัดการ โคนชุมชนอีกต่อไป การเกิดขึ้นของ “สมาคมไทยลือแห่งประเทศไทย” กลับกลายเป็นสิ่งที่ชุมชนไม่สามารถเข้าถึง และจัดการวัฒนธรรมที่เคยเป็นของตนเองได้ ในช่วงเวลานี้ชุมชนไม่ได้มีบทบาทในจัดงาน “สืบสานตำนานไทยลือ” เป็นเพียงผู้ร่วมในงานแสดงเท่านั้น

¹⁰ งานสืบสานตำนานไทยลือโลก.เอกสารประชาสัมพันธ์การจัดงานสืบสานตำนานไทยลือโลก จังหวัดพะเยา.2548.

พัฒนาการช่วงที่ 4 “งานสืบสานตำนานไทลื้อ ครั้งที่ 10-11” พ.ศ.2552-2553

พัฒนาการในช่วงสุดท้าย การจัด“งานสืบสานตำนานไทลื้อ”ครั้งที่ 10 และ11 หลังจากอำเภอเชียงคำได้ว่างเว้นจากการจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” มาถึง 3 ปี ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวได้เกิดการตั้ง “สมาคมไทลื้อจังหวัดพะเยา” ขึ้น เพื่อดำเนินกิจกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้ออีกครั้งหนึ่ง ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวต่อไปข้างหน้า การเข้ามาสานต่องานของ “สมาคมไทลื้อจังหวัดพะเยา” โดยแกนนำคือนายเลียดไท วงศ์ใหญ่ ประธานสมาคมไทลื้อ จังหวัดพะเยาได้ทำการปรึกษาหารือกับชาวบ้านว่าจะ “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และท้ายที่สุดกลุ่มชาวบ้านและชมรมไทยลื้อจังหวัดพะเยา จึงมีมติร่วมกันว่าจะจัดงานไทลื้อขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งภายใต้ ชื่อ งานสืบสานตำนานไทลื้อครั้งที่ 10 “โฮมฮิดโตยฮอย ร้อยใจ ไทลื้อ”

พัฒนาการของการจัดงานครั้งนี้ ทางสมาคมรับทราบถึงปัญหาที่ผ่านมาเป็นอย่างดี เนื่องจากคณะกรรมการชมรมก็คือกลุ่มคณะทำงานกลุ่มเดิม เพียงแค่ปรับเปลี่ยนสถานะมาอยู่ในรูปแบบของ”สมาคมไทลื้อจังหวัดพะเยา” เพื่อสะดวกในการจัดหางบประมาณ ดังนั้นรูปแบบการจัดงานจึงมีการปรับรูปแบบให้หลายฝ่ายได้รับประโยชน์จากการจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” ร่วมกัน กล่าวคือมีการกระจายการจัดกิจกรรมต่างๆ ออกไปยังชุมชนอื่นๆมากขึ้น เพื่อไม่เป็นภาระของชุมชนแกนนำมากเกินไป(ชุมชนบ้านธาตุสบแวน) ซึ่งแต่เดิมทุกกิจกรรมจะจัดในชุมชนบ้านธาตุสบแวนเท่านั้น อีกทั้งยังเป็นการเปิดพื้นที่ให้ชุมชนอื่นได้มีส่วนร่วมในของการเป็นเจ้าของทางวัฒนธรรม

การจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อครั้งที่ 10” ได้แบ่งกิจกรรมออกไปยังหลายชุมชน โดยใช้แผนที่เส้นทางวัฒนธรรม มาเป็นตัวเชื่อมโยงในแต่ละชุมชน ในลักษณะของแผนพับแผนที่ประกอบาท่องเที่ยว ซึ่งมีการจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมไทยลื้อตามชุมชนต่างๆดังนี้¹¹

1. ประเพณีตุงตุงข้าวใหม่ จัดที่วัดแสนเมืองมา ในชุมชนบ้านมาง
2. ประเพณีตั้งธรรมหลวง ไหว้สาพระธาตุ จัดที่วัดพระธาตุสบแวน ในชุมชนบ้านธาตุสบแวน
3. ประเพณีบวชลูกแก้ว จัดที่วัดคอนไชย ในชุมชนบ้านคอนไชย
4. ประเพณีสืบชะตาหลวง จัดที่วัดหย่วน ในชุมชนบ้านหย่วน
5. ประเพณีแต่งงาน จัดที่บ้านแม่แสงดา สมฤทธิ์ ในชุมชนบ้านธาตุสบแวน

โดยในแต่ละกิจกรรมวันและเวลาของการจัดงานในแต่ละชุมชนจะไม่ตรงกัน เพื่อต้องการที่จะให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่มีร่วมงานสามารถเดินทางไปยังชุมชนต่างๆ เพื่อร่วมกิจกรรมในแต่ละ

¹¹ สมาคมไทลื้อจังหวัดพะเยา.แนวคิดในการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ 2551 “โฮมฮิดโตยฮอย ร้อยใจไทลื้อ”.2551.

ชุมชนได้อย่างสะดวก อีกทั้งทางชมรมยังสามารถจัดการแก้ไขปัญหาการขายการแย่งชิงพื้นที่ของการขายของของกลุ่มชาวบ้าน โดยทางชมรมได้จัด “กาดโหม้โควเลง” โดยขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการจัดตลาดสดบ้านธาตุให้กลายเป็นตลาดโบราณ คือสินค้าที่จำหน่ายสามารถเป็นไปตามปกติทุกวัน แต่ขอความร่วมมือให้แต่งกายในชุดไทยลื้อ งดการใช้ถุงพลาสติกหันมาใช้ใบตองแทน ทั้งทั้งยังจัดพื้นที่ของถนนให้เป็น “กาดตางเตว” คือปิดถนนและจัดยาวกว่า 1 กิโลเมตร ตั้งแต่ตลาดสดบ้านธาตุไปจนถึงบริเวณหน้าวัดพระธาตุสบแวน โดยให้ทำซุ้มขายสินค้าที่ประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ(มุงหญ้าคา) ประดับตุ๊กต้อและโคมไฟให้สวยงาม เปิดโอกาสให้ชุมชนไทยลื้อทุกหมู่บ้านนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอ อาหารไทยลื้อ และผลิตภัณฑ์โอท็อป มาจำหน่ายได้ตลอดทั้ง 3 วัน¹²

การปรับเปลี่ยนรูปแบบของการจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” ครั้งที่ 10 “โฮมฮิตโดยฮอย ร้อยใจ ไทลื้อ” อาจกล่าวได้ว่าเป็นการต่อรอยในการจัดการทางวัฒนธรรม เพื่อที่จะให้คนในกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับผลประโยชน์จากการจัดงานในครั้งนี้มากที่สุด การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดงานดังกล่าว ได้การตอบรับจากชาวไทลื้อได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งสามารถจัดสรรผลประโยชน์ภายในกลุ่มกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างลงตัว

ในปีต่อมงานสืบสานตำนานไทลื้อได้ถูกผลิตซ้ำอีกครั้ง ภายใต้ “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” ครั้งที่ 11 “สืบสาน ร้อยใจ ไทลื้อ น้อมเกล้าเจ้ามิ่งเมือง” ระหว่างวันที่ 12-13 มีนาคม 2553 โดยจัดขึ้นบริเวณ “ลานเฮินลื้อ” วัดพระธาตุสบแวน ต.ห้วยน อ.เชียงคำ จ.พะเยา ในการนี้พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จพระราชดำเนินเปิดงาน ในงานมีการขับกล่อมขอยศเจ้ามิ่งเมือง โดยอ.วิชัย ศรีจันทร์ และคณะต่อจากนั้นตัวแทนของชาวไทลื้อ ทูลพระขวัญพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และทรงทอดพระเนตรการแสดงแสงสีเสียงชุด “สืบสาน ร้อยใจ ไทลื้อ น้อมเกล้าเจ้ามิ่งเมือง” และการแสดงแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทลื้อ 6 จังหวัดภาคเหนือตอนบน

การจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” ครั้งที่ 11 “สืบสาน ร้อยใจ ไทลื้อ น้อมเกล้าเจ้ามิ่งเมือง” ประชาชนในท้องถิ่นรู้สึกประทับใจ และเกิดความภาคภูมิใจในการเสด็จพระราชดำเนินมาเปิดงานของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารซึ่งทรงมีพระปฏิณฐานเข้าประชาชนชาวไทลื้อที่เข้าร่วมงานในครั้งนี้เป็นอย่างทั่วถึง การจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อครั้งที่ 11” จึงเป็นการจัดงานที่สามารถปลูกกระแสความเป็นลื้อขึ้นมาอีกครั้งอย่างมีพลัง

¹² แผ่นพับประชาสัมพันธ์ งานสืบสานตำนานไทลื้อ ครั้งที่ 10 “โฮมฮิตโดยฮอย ร้อยใจ ไทลื้อ” ,2552.

พัฒนาการของการจัดงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” ในแต่ละช่วงระยะยังเวลา มีการให้ความหมาย กับการจัดงานได้ถูกปรับเปลี่ยน ไปตามบริบทของชุมชน อาจกล่าวได้ว่าพัฒนาการในช่วงที่ 1 เป็นการจัดงานที่รับใช้คนในท้องถิ่นซึ่งได้รับการตอบรับจากชุมชนค่อนข้างสูง เพราะคนในชุมชนมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของวัฒนธรรมร่วมกัน พัฒนาการในช่วงที่ 2 การจัดงานที่เริ่มมีหน่วยงานหรือองค์กรเข้ามาร่วมเป็นจำนวนมากขึ้น ส่วนหนึ่งทำให้คนในชุมชนถูกลดบทบาทน้อยลง พัฒนาการช่วงที่ 3 บทบาทคนในชุมชนมีน้อยมาก หรือไม่ได้รับใช้คนในท้องถิ่น แม้ว่างานจะมีความยิ่งใหญ่ในระดับสากล แต่ก็ไม่ได้ตอบสนองหรือรับใช้คนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรม ทั้งนี้ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้น ระหว่างกลุ่มแกนนำ กับกลุ่มชาวบ้าน อาจมีเหตุผลมาจากการให้ความหมายและความคาดหวัง ของทั้ง 2 กลุ่มที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มแกนนำก็พยายามที่จะขยายฐานความเป็นลื้อให้กว้างออกไป ซึ่งในขณะเดียวกันการจัดการวัฒนธรรมของกลุ่มชาวก็เริ่มลดบทบาทลงไป พัฒนาการช่วงที่ 4 ที่เริ่มมีความยืดหยุ่นในการจัดงานมากขึ้น คนในชุมชนเริ่มมีพื้นที่ในการจัดการวัฒนธรรมของตนเองมากยิ่งขึ้น จนเกิดความสมดุลในการจัดการวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตามพัฒนาการของการจัดงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” นั้น ไม่ได้หยุดนิ่งตายตัว หากแต่มีพลวัตและความเคลื่อนไหวที่เปลี่ยนแปลงตามโครงสร้างและบริบทของช่วงเวลา “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” นอกจากจะเป็นพื้นที่ของการแสดงตัวตนแล้ว งานดังกล่าวยังเป็นการเปิด “พื้นที่” ให้การแสวงหาผลประโยชน์จากการเป็นเจ้าของวัฒนธรรม ตลอดจนการ “ต่อรอง” ที่มีการแลกเปลี่ยน กันอยู่ตลอดเวลา บนพื้นฐานของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้อร่วมกัน

4.1.3 “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” พื้นที่ผูกขาดทางวัฒนธรรม

การจัดงานสืบสานไทลื้อ ที่ถูกจัดขึ้นในแต่ละปีตั้งแต่ครั้งแรก จนถึงครั้งที่ 11 นั้น ทำให้สังคมภายนอกรู้จักชื่อของ “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” หรือเรียกสั้นๆว่า “งานไทลื้อ” ทำภาพของเชียงคำได้กลายเป็นแบบอย่างของการจัดงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยลื้อ ลักษณะของการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อที่ถูกจัดขึ้นนั้นถูกสร้างให้เป็นงานเทศกาล (Festival) ที่มีทั้งกิจกรรมของ ขบวนแห่ กิจกรรมการสาธิต กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพระพุทธศาสนา กิจกรรมการเสวนา กิจกรรมการจัดนิทรรศการให้ความรู้ กิจกรรมการแข่งขัน กิจกรรมบนเวที แสง สี เสียง การออกร้านของพ่อค้าประชาชนต่างๆ ถือว่าเป็นการนำเสนอความเป็น “ลื้อแบบใหม่” ที่ไม่ใช่ไทยลื้ออย่างในอดีตอีกต่อไปแล้ว หากแต่เป็นชาวไทยลื้อที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงในโลกยุคสมัยปัจจุบัน

จากพัฒนาการของการจัดงานที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะพบว่า การจัดงานสืบสานครั้งที่ 9 ในปี พ.ศ. 2546 ได้ถูกย้ายสถานที่จัดงานไปยัง อ.แม่สาย จ.เชียงราย และการจัดงานในครั้งนั้น ได้ใช้

ชื่อภายใต้คำว่า “งานสืบสานตำนานไทลื้อครั้งที่ 10”¹³ โดยจัดขึ้นเมื่อวันที่ 21-22 มีนาคม 2547 ณ ศูนย์วัฒนธรรมไทลื้ออำเภอแม่สาย จ. เชียงราย โดยได้รับความช่วยเหลือสนับสนุน จากคณะกรรมการสมาคมไทลื้อเชียงคำ-ภูซาง ในสถานของ “พี่เลี้ยง”¹⁴ ในการช่วยเหลือในการจัดงาน สืบสานตำนานไทลื้อครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ชื่อของการจัดงานได้ใช้ชื่อเดียวกับกับชื่องานที่เชียงคำ และยังนับจำนวนครั้งของการจัดงาน ที่ต่อเนื่องจากการงานสืบสานตำนานไทลื้อที่เคยจัดขึ้นใน อำเภอเชียงคำ ดังนั้นการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อที่ถูกจัดขึ้นใน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จึงให้ชื่อของการจัดงานว่า “งานสืบสานตำนานไทลื้อครั้งที่ 10”

หากมองอย่างผิวเผินก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นการจัดงาน “ไทลื้อครั้งที่ 10” นอกสถานที่นั่นเอง แต่ในทางกลับกัน ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงถึง เชียงคำก็ยังคงเป็น “เจ้าของ” งานสืบสานตำนาน ไทลื้ออยู่ อีกทั้งยังเป็นการตอกย้ำความชอบธรรมในการจัดงาน ที่ยังให้ความสำคัญกับชาวไทยลื้อ เชียงคำที่ เป็นต้นคิดของการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ และคณะกรรมการจัดงานส่วนหนึ่งก็ยัง อยู่ภายใต้การกำกับดูแล โดยชมรมไทลื้อเชียงคำ-ภูซาง โดยได้รับการสนับสนุนจากนางลดาวัลลิ์ วงศ์ศรีวงศ์ ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี(ในขณะนั้น) และนายบุญรัตน์ วงศ์ใหญ่ นายกสมาคมไทลื้อ แห่งประเทศไทย นายเลอคิดไท วงศ์ใหญ่ หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดพะเยา อุป-นายกสมาคมไทลื้อ อำเภอเชียงคำ-ภูซาง อาจารย์วรารักษ์ วงศ์ใหญ่ เลขานุการสมาคมไทลื้อเชียงคำ- ภูซาง จังหวัดพะเยา

การจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ ยังขยายอิทธิพลไปสู่การจัดงานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้อ ในท้องที่อื่นๆ ซึ่งพบว่า ในกรณีของชาวไทยลื้อที่คอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ก็ได้ยึดถือเอารูปแบบ และลักษณะของการจัดงานไปประยุกต์ใช้กับงานที่ถูกจัดขึ้นในชุมชนไทยลื้อในเชียงใหม่ ซึ่ง สามารถจัดงานภายใต้ชื่อว่า “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” เช่นกัน โดยจัดขึ้นที่วัดวังมีสุทธาวาส (เมืองหลวงใต้) การจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ คอยสะเก็ดเกิดขึ้นครั้งแรก เมื่อ เดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2543 (ซึ่งตรงกับเชียงคำ จัดงานสืบสานตำนานไทลื้อครั้งที่ 6) อย่างไรก็ตามการจัดงานสืบ สานตำนานไทลื้อ อำเภอคอยสะเก็ด ก็ยังได้รับอิทธิพลของการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ โดย จะสังเกตเห็นการใช้ชื่อของงานแบบเดียวกัน เนื่องจากชาวไทยลื้อคอยสะเก็ด ก็เป็นหนึ่งในเครือข่าย ที่ไปร่วมกิจกรรมในงานสืบสานตำนานไทลื้อครั้งที่แรกที่เชียงคำจัด นายสุพัตร สะอาดล้วน ผู้ใหญ่บ้านเมืองหลวงใต้ กล่าวว่า

¹³ งานสืบสานตำนานไทลื้อ ครั้งที่ 10 .2552. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.lovemaesai.com/forums/index.php?topic=314.0> (10 พฤศจิกายน 2552).

¹⁴ สัมภาษณ์นายวิช ศรีจันทร์ แกนนำผู้จัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ วันที่ 28 เมษายน 2552.

“...การจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ คอยสะเกิด เกิดจากความคิดของ คานตำรวจประดิษฐ์ สะอาดล้วน นายกเทศมนตรี ที่ได้ไปร่วมงานไทลื้อที่เชียงคำ กลับมาก็ได้นำแบบอย่างการจัดงานมา ด้วย ในครั้งแรกจัดเล็กๆ ในชุมชน ต่อมาก็เริ่มตั้งสมาคม และก็ของบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ เทศบาลบ้าง อบจ.บ้าง ททท.บ้าง และก็จัดมาเรื่อยๆ ครับ...”¹⁵

นอกจากนี้แล้ว ชื่อของงานสืบสานตำนานไทลื้อ ยังถูกหยิบยกไปใช้กับชาวไทยลื้อบ้านถิ่น จังหวัดแพร่ (ซึ่งตรงกับเชียงคำ จัดงานสืบสานตำนานไทลื้อครั้งที่ 6) โดยได้จัดงานสืบสานตำนานไทลื้อบ้านถิ่น ซึ่งจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ.2543¹⁶ โดยจัดพร้อมกับงาน สรงน้ำพระบูรพาจารย์ ที่บริเวณวัดถิ่นใน ซึ่งจัดติดต่อกันมาทุกปี โดยได้รับการสนับสนุนจากสภาวัฒนธรรมตำบลบ้านถิ่น

ภาพที่ 4.1 ป้ายงานสืบสานตำนานไทลื้อโลก ณ สวนโรงเรียนบ้านถิ่น(อินวิทยาการ) จ.แพร่
(บันทึกภาพเมื่อวันที่ 26 มิ.ย. 53)

¹⁵ สัมภาษณ์นายสุพัตร์ สะอาดล้วน ผู้ใหญ่บ้าน ลางใต้ อ.คอยสะเกิด จ.เชียงใหม่ เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2553.

¹⁶ ชมรมไทลื้อบ้านถิ่น จ.แพร่.2553.[ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://wattinnai.awardspace.com> (5 มีนาคม 2553).

การจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อที่เชียงคำ ได้สร้างและขยายสำนึกทางชาติพันธุ์ไปยังกลุ่มชาวไทยลื้อในท้องที่อื่น ทำให้กลุ่มชาวไทยลื้อได้เห็นคุณค่าเห็นความสำคัญในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง และอาจกล่าวได้ว่าการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อที่เชียงคำ เป็น “ต้นแบบ” ของการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อในท้องที่อื่น อีกทั้งการจัดงานในแต่ละครั้งมักจะใช้ชื่อว่า “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการยอมรับ ในการดำเนินกิจกรรมของชาวไทยลื้อในเชียงคำ อีกทั้งชื่อ “สืบสานตำนานไทลื้อ” กลายเป็นการพื้นที่ผูกขาดวัฒนธรรมไทลื้อในแต่ละท้องที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นการยอมรับและเลือกสรรเอาแบบอย่างจากชุมชนชาวไทยลื้อเชียงคำ ไปปรับใช้กับชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง นอกจากนี้แล้วการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อในแต่ละท้องที่ แม้ว่าจะจัดคนละแห่ง แต่ก็มี การส่งหนังสือเชิญไปร่วมงานให้ชาวไทยลื้อในท้องที่อื่นๆ และคนนอกกลุ่มชาติพันธุ์ ไปเที่ยวในฐานะ “แขกลื้อ”

4.1.4 บทบาทของนักการเมืองกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ

ปัจจัยสำคัญของการงานหรือกิจกรรมของชาวไทยลื้อนั้น ส่วนหนึ่งมาจากกลุ่มของนักการเมืองที่ได้เข้ามามีบทบาท ในการจัดกิจกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ การให้การสนับสนุนของกลุ่มนักการเมืองส่งผลให้ชาวไทยลื้อ ได้รับผลประโยชน์ทางด้านงบประมาณ ในการจัดงานหรือการพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นลื้อ อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุน “ความเป็นลื้อ” ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยลื้อ นอกจากจะเป็นการเปิด “พื้นที่” ให้กับคนในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อแล้ว ก็ยังเป็นการเปิด “พื้นที่” ให้กับนักการเมืองที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมดังกล่าวเช่นกัน

การเข้ามาให้ความช่วยเหลือหรือให้การสนับสนุนของกลุ่มนักการเมือง ในการจัดงานหรือกิจกรรมต่างๆ ของชาวไทยลื้อนั้น สามารถแบ่งได้ 2 ระดับด้วยกันได้แก่ กลุ่มนักการเมืองในระดับท้องถิ่น และนักการเมืองระดับชาติ

กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น

ถือได้ว่าเป็นกลุ่มทางการเมืองที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนสูง เช่น นายกเทศมนตรี สมาชิกเทศบาล นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเนื่องจากจะต้องทำงานใกล้ชิดกับชุมชนในหลายด้าน ซึ่งนอกเหนือจากประเด็นทางกลุ่มชาติพันธุ์แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นก็ได้ให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยลื้อ ซึ่งถ้าหากพิจารณาเขตพื้นที่การปกครองของเทศบาลตำบลเชียงคำพบว่า มีชุมชนอยู่ในเขตความรับผิดชอบ

ของเทศบาลจำนวน 10 ชุมชน¹⁷ และ 6 ชุมชนเป็นชุมชนของชาวไทยลื้อ ได้แก่ ชุมชนบ้านธาตุสบแวนหมู่ 1 ชุมชนบ้านธาตุสบแวนหมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านห้วยนหมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านนางหมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านดอนไชยหมู่ที่ 5 ชุมชนบ้านใหม่หมู่ 8 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าในเขตเทศบาลตำบลเชียงคำ มีชุมชนของชาวไทยลื้ออาศัยอยู่มากที่สุด

ดังนั้นการการจัดกิจกรรมของคนในชุมชนชาวไทยลื้อ จึงมักจะได้รับการสนับสนุนจากทางเทศบาลอยู่เสมอ นายสันต์ สมฤทธิ์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านธาตุสบแวนหมู่ที่ 1 เล่าเรื่องราวการขอเงินสนับสนุนในการสร้างบ้านไทยลื้อ ว่า

“...ทางหมู่บ้านร่วมกันคิดว่าจะสร้างบ้านไทยลื้อขึ้นในเขตวัดพระธาตุสบแวน เนื่องจากบ้านไทยลื้อจำลองหลังเก่าชำรุดทรุดโทรมลงไปมาก เลยเข้าไปขอความช่วยเหลือทางเทศบาลผ่านทางนายกฯ ซึ่งทางเราก็กระตือรือร้นอย่างมาก จนในที่สุดเราก็ได้บ้านไทยลื้อจำลอง ในงบประมาณหนึ่งล้านบาท...”¹⁸

ในทางกลับกันหากทางเทศบาลขอความร่วมมือจากชุมชนชาวไทยลื้อ ชุมชนก็มักจะให้ความร่วมมือกับทางเทศบาล ไม่ว่าจะเป็น งานวันสงกรานต์ งานแห่เทียนพรรษา งานลอยกระทง ซึ่งทางชุมชนก็จะให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมในขบวนแห่ต่างๆที่ทางเทศบาลขอความร่วมมือมา ซึ่งภายในชุมชนเองก็มีกลุ่มองค์กรทางวัฒนธรรมไทยลื้อ ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มช่างฟ้อน กลุ่มช่างจับ เป็นต้น ที่มักจะได้รับเชิญให้ไปร่วมแสดงในขบวนแห่ในงานเทศกาลต่างๆ ของทางเทศบาลอยู่เสมอ นายจรัส สมฤทธิ์ ประธานกลุ่มช่างจับ ล้อ กล่าวว่า

“...กลุ่มช่างล้อของเรามีความพร้อม และไม่มีปัญหา ไปจับให้ในงานต่างๆที่เทศบาลจัดขึ้น ขอให้ประสานงานมา ไปจับ(ล้อ)ไม่ได้เงินก็จะไป เพราะส่วนหนึ่งเราต้องการจะประชาสัมพันธ์กลุ่มช่างล้อของเราอยู่แล้ว เราไปทุกงานนะ ถ้ามีขบวนแห่ของชาวลื้อ หนึ่งในนั้นต้องมีกลุ่มช่างล้ออยู่ในนั้นด้วย...”¹⁹

¹⁷ ประวัติเทศบาลตำบลเชียงคำ <http://www.nmt.or.th/phayao/chiangkham/Lists/List39/AllItems.aspx> เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2553.

¹⁸ สัมภาษณ์นายสันต์ สมฤทธิ์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านธาตุสบแวนหมู่ 1 อายุ 56 ปี เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2553.

¹⁹ สัมภาษณ์นายจรัส สมฤทธิ์ อายุ 56 ปี ประธานกลุ่มช่างล้อ เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2553.

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึง การตอบแทนซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังเป็นความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างใกล้ชิดและสนิทสนม การเข้ามาให้การสนับสนุนของกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นที่มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้อ ทำให้ความรู้สึกรักใคร่ของคนในชุมชนนิยมชมชอบนักการเมืองท้องถิ่น และในขณะเดียวกันกลุ่มทางวัฒนธรรมไทยลื้อเองก็มีส่วนช่วยงานหรือกิจกรรมของทางเทศบาลมาโดยตลอด ทำให้ซึ่งต่างฝ่ายต่างเอื้อผลประโยชน์ให้ซึ่งกันและกัน

กลุ่มนักการเมืองระดับชาติ

อำเภอเชียงคำเป็นอำเภอหนึ่งมีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับสองรองเมืองพะเยา ซึ่งมีจำนวนประชากรในอำเภอเชียงคำมี 80,183 คน ส่วนอำเภอเมืองพะเยา มีจำนวนประชากร 110,561²⁰ และสัดส่วนของประชากรไม่แตกต่างกันมากนัก ส่งผลให้ในอดีตมีนักการเมืองระดับชาติเป็นชาวไทยลื้อ ที่ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพะเยา ซึ่งถือว่าตัวแทนของคนเชียงคำและเป็นตัวแทนชาวไทยลื้อ มากถึง 4 ท่าน ได้แก่ 1.นายเชวง วงศ์ใหญ่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพะเยา 3 สมัย ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2526-2535 เป็นชาวไทยลื้อบ้านม่วง 2.นายวินิจชัย ธนรังสฤษฎ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพะเยา 1 สมัย ปีพ.ศ. 2535-2535 เป็นชาวไทยลื้อบ้านธาตุสบแวน 3.นายวิทยา ศรีจันทร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพะเยา 1 สมัย ปีพ.ศ. 2535-2538 เป็นชาวไทยลื้อบ้านธาตุสบแวน นางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพะเยา 5 สมัย ปี พ.ศ.2535-2549 เป็นชาวไทยลื้อบ้านห้วยวน

ในช่วงระยะเวลาของการรื้อฟื้นวัฒนธรรมของชาวไทยลื้ออย่างเข้มข้น หลังปีพ.ศ.2535 นักการเมืองระดับชาติ ได้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อ ซึ่งเกิดจากแนวคิดของนักวิชาการท้องถิ่น คือนายไสว เชื้อสะอาด ร่วมกับนายวิทยา ศรีจันทร์ นักเมืองชาวไทยลื้อในขณะนั้นได้ร่วมผลักดันให้เกิดงานสืบสานตำนานไทลื้อขึ้น เมื่อปีพ.ศ. 2538 และถูกผลิตขึ้นมาโดยตลอด จนสามารถตั้งเป็นชมรมไทลื้อเชียงคำ-ภูซางขึ้น หลังจากนั้น นางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ ได้เริ่มเข้ามาบทบาทมากขึ้นตั้งแต่การจัด “งานสืบสานตำนานไทลื้อครั้งที่ 5” โดยให้การสนับสนุนงบประมาณ อย่างไรก็ตามนายวิทยา ศรีจันทร์ ก็ยังเป็นประธานชมรมไทลื้อเชียงคำ-ภูซาง มาจนถึงการจัดงาน “สืบสานตำนานไทลื้อครั้งที่ 8”²¹

²⁰ ที่มา: ที่ทำการปกครองจังหวัดพะเยา.จำนวนประชากรของจังหวัดพะเยาปี 2541.

²¹ เอกสาร โครงการสืบสานตำนานไทลื้อ.ชมรมไทลื้อเชียงคำ-ภูซาง,2545.

นอกจากนี้แล้วนางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ ยังมีส่วนในการผลักดัน พระราชบัญญัติสัญชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535 เรื่องการพิจารณากำหนดนโยบายต่อชนกลุ่มน้อยไทยลื้อ²² ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติในหลักการกำหนดเป็นนโยบายให้กลุ่มชาวไทยลื้อ เป็นบุคคลที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายคนเข้าเมือง โดยในขณะนั้นมีชาวไทยลื้อที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยส่วนหนึ่ง ที่ยังไม่ได้สัญชาติไทย ส่วนใหญ่มักอยู่ตามแนวชายแดน โดยเฉพาะในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

การเข้ามามีส่วนร่วมของนักการเมืองระดับชาติ ไม่ว่าจะเป็นนายวิทยา ศรีจันทร์ หรือนางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ ต่างมีสำนึกของความเป็นชาวไทยลื้อร่วมกัน และมีการสนับสนุนกิจกรรมของชาวไทยลื้อมาโดยตลอด หากแต่อีกด้านหนึ่งพื้นที่ของวัฒนธรรมไทยลื้อ ก็ยังเป็นพื้นที่ของการช่วงชิงฐานมวลชนชาวไทยลื้อ

ทั้งนี้พื้นที่ของการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นลื้อของนักการเมือง มักจะใช้พื้นที่ของงานสืบสานตำนานไทยลื้อในการแสดงตัวตนของความเป็นลื้อ ในงานสืบสานตำนานไทยลื้อครั้งแรก นายวิทยา ศรีจันทร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้น ได้ร่วมขบวนแห่ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวไทยลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา คือการบวชลูกแก้ว ซึ่งนายวิทยา ศรีจันทร์ได้แสดงตัวตนผ่านชายที่กำลังจะออกบวช โดยใส่เครื่องแต่งกายแบบการบวชลูกแก้วของชาวไทยลื้อแบบโบราณ นั่งอยู่บนหลังม้าอย่างสง่างาม เผย ทำให้ภาพของนายวิทยา ศรีจันทร์ที่กำลังขี่ม้า เป็นภาพที่ติดตาของผู้ที่มาเข้าร่วมงานในขณะนั้น นายกิตติศักดิ์ ศรีจันทร์ กล่าวว่า

“...ในการเดินขบวนแห่นั้น ผมก็ได้เข้าร่วมในฐานะเยาวชนที่บวชลูกแก้ว กับเพื่อนอีก 3-4 คน และได้ร่วมขบวนกับ ส.ส.วิทยา ศรีจันทร์ ซึ่งขี่ม้าเป็นภาพที่ประทับใจมากครับ และรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ร่วมขบวนกับท่าน ส.ส. ...”²³

เมื่อนางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ ได้รับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ ส่วนนายวิทยา ศรีจันทร์ สังกัดพรรคชาติพัฒนา ผลปรากฏว่า นางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาอีกสมัยหนึ่ง ทำให้บทบาทของนางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ มีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น และนางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ ก็เริ่มหันเข้ามามีบทบาทให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้อมากขึ้นตามลำดับจนถึงปัจจุบัน

²² พระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535) เรื่องการพิจารณากำหนดนโยบายต่อชนกลุ่มน้อยไทยลื้อ อนุมัติเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2553.

²³ สัมภาษณ์นายกิตติศักดิ์ ศรีจันทร์ อายุ 26 ปี อดีตเยาวชนที่ร่วมเดินขบวนแห่ชุดการบวชลูกแก้ว เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2552.

การเข้ามามีบทบาทของนักการเมือง ที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ทำคนในชาติพันธุ์มองภาพลักษณ์ของนักการเมืองในฐานะ “ตัวแทน” ของประชาชนได้ง่ายขึ้น การแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มนักการเมือง ยังถือเป็นการส่งเสริมและและสร้าง “สิทธิธรรม” ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้อ ในกรณีเมื่อมีกิจกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็นงานแถลงข่าว งาน “สืบสานตำนานไทยลื้อ” นางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ ก็จะแต่งกายด้วยเสื้อปักชาวไทยลื้อ สวมผ้าซิ่นลายน้ำไหลของชาวไทยลื้อเชียงคำ และโพกหัวด้วยผ้าไหมสีชมพูอ่อน สะพายย่ามแดง ซึ่งเป็นภาพที่นางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ใช้แสดง “ตัวตน” ผ่านความเป็นลื้อ ภาพลักษณ์ดังกล่าวถือเป็นการประกาศตัวตนของความเป็นคนลื้อ ผ่านผู้คนและสื่อมวลชน และอีกด้านหนึ่งยังเป็นการเสริมสร้างความชอบธรรมของชาวไทยลื้อเชียงคำมากขึ้น นางศรีลา เชื้อสะอาด ประธานกลุ่มผ้าทอบ้านธาตุสบแวน กล่าวว่า

“...ทางศูนย์(ทอผ้า)ของเรา ได้รับการสนับสนุนจากคุณลดาวัลย์ ได้มาสร้างศูนย์ทอผ้าเมื่อปี 2536 ชุดไทยลื้อได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ไม่ใช่เฉพาะแต่นักท่องเที่ยว คนในเชียงคำเองก็นิยมมาตัดชุดไทยลื้อ เพื่อเอาไว้ใส่เวลาเมื่อมีงาน...”²⁴

การแสดงออกของนักการเมืองผ่านการแต่งกายแบบชาวไทยลื้อนั้น ถือเป็นการสร้างภาพลักษณ์และสื่อสารกับบุคคลภายนอก ให้เห็นถึง ความสวยงาม ความอ่อนช้อย ผ่านเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย ซึ่งทำให้เป็นที่รับรู้จากสังคมภายนอกมากขึ้น อีกทั้งการแต่งกายแบบชาวไทยลื้อของนางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ ยังเป็นการกระตุ้นทำให้ผู้คนอยากแต่งกายให้เหมือนกับคุณลดาวัลย์ นำมาซึ่งรายได้จากผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยลื้อเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

4.2 การจัดตั้งวัฒนธรรมกลุ่มองค์กรทางชาติพันธุ์ไทยลื้อ

พลวัตของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อันก่อให้เกิดการรวมกลุ่มทางการเมืองขึ้นมาใหม่ ในกระบวนดังกล่าว กลุ่มประเภทที่มีลักษณะทางชาติพันธุ์ (Ethnic Categories) ซึ่งสมาชิกของกลุ่มที่มีส่วนร่วม อาจได้มาซึ่งอำนาจหรือสิทธิพิเศษภายในกรอบระบบการเมืองที่เป็นทางการของภาครัฐ โดยอาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ตำนาน สัญลักษณ์ และพิธีกรรมที่

²⁴ สัมภาษณ์นางศรีลา เชื้อสะอาด อายุ 55 ปี ประธานกลุ่มผ้าทอไทยลื้อ เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2552.

เคยมีอยู่เป็นพื้นฐานดั้งเดิม กลุ่มทางชาติพันธุ์จะจัดตั้งองค์กรทางชาติพันธุ์ ที่มีลักษณะอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อใช้ในการต่อสู้ดิ้นรนให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม²⁵

กระบวนการรื้อฟื้นความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีหน่วยงานหรือองค์กร ที่เข้ามามีส่วนในการจัดการ เพื่อความเป็นเอกภาพในรื้อฟื้นสำนึกในกลุ่มชาติพันธุ์ การรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นองค์กรทางวัฒนธรรม ชาวไทยลื้อเชียงค่านั้นถือเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ขึ้นมาใหม่ โดยใช้จุดร่วมทางวัฒนธรรมเป็นแกนกลาง เพื่อที่จะกำหนดทิศทางและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งการจัดตั้งวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อชุมชนเชียงค่านั้น

สืบเนื่องมาจากการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ จำเป็นที่จะต้องมีองค์กรหรือหน่วยงานที่เป็น “แกนกลาง” หลักในการบริหารการจัดการและประสานงาน ตลอดจนการขอความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ อีกทั้งยังเป็นการสร้างเอกภาพของความเป็นลื้อ ก่อนการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อครั้งที่ 3 จึงมีการก่อตั้งกลุ่มองค์กรทางวัฒนธรรมไทยลื้อขึ้น ซึ่งมีความสำคัญต่อการกำหนดรูปแบบของการจัดงานและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรื้อฟื้นความเป็นลื้อในเชียงคำ อย่างไรก็ตาม การเกิดขึ้นขององค์กรทางวัฒนธรรมไทยลื้อในเชียงคำ มีการสร้างกลุ่มองค์กรอยู่ 2 ลักษณะคือ กลุ่มองค์กรที่เป็นทางการและกลุ่มองค์กรที่ไม่เป็นทางการ

4.2.1 องค์กรทางชาติพันธุ์ไทยลื้อที่เป็นทางการ

องค์กรทางวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อที่เป็นทางการ มีความ “ลึกถื่น” ซ้อนทับกันอยู่โดยพบว่าองค์กรทางชาติพันธุ์ไทยลื้อเชียงคำมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอยู่ 3 ระดับ ได้แก่ ชมรมไทลื้อเชียงคำภูซาง ชมรมไทลื้อจังหวัดพะเยา และสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย

ชมรมไทลื้อเชียงคำ-ภูซาง

ถือกำเนิดขึ้นหลังการการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ ในปีพ.ศ. 2540 ซึ่งก่อนหน้านั้น ในระดับปฏิบัติการได้ขอความร่วมมือจากปัญญาชนท้องถิ่น และกลุ่มข้าราชการ ในการร่วมเป็นคณะกรรมการในการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดในการแสวงหางบประมาณในการจัดการ ชมรมไทลื้อเชียงคำ-ภูซางจึงเกิดขึ้นในฐานะเป็นแกนหลักในการบริหารงานและระดมทุน โดยประธานชมรม คือนายวิทยา ศรีจันทร์ นางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ และนายเลียดไท วงศ์ใหญ่ มาตามลำดับ ทางชมรมมีการจัดตั้งคณะกรรมการในการระดมทุน โดยขอการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน ตลอดจนประสานงานขอ

²⁵ สุเทพ สุนทรเกตุช. ชาติพันธุ์สัมพันธ์กรุงเทพฯ: แนวคิดพื้นฐานทางมานายวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ประชาชน และการจัดองค์กรความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์เมืองโบราณ, 2548.

งบประมาณสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งคณะกรรมการส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนในชุมชนไทยลื้อเชียงคำและภูซาง ที่อยู่ในระดับปฏิบัติการและอาสาสมัครเข้ามาทำงานการดำเนินกิจกรรมของทางชมรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยลื้อ

ชมรมไทยลื้อเชียงคำ-ภูซางได้ดำเนินกิจกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกิจกรรมการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ ซึ่งถือว่าทางชมรมเป็นแม่ข่ายหลักในการดำเนินงาน จนทำให้งานสืบสานตำนานไทลื้อเป็นที่รู้จักออกไปอย่างกว้างขวาง ชมรมไทยลื้อเชียงคำ-ภูซางถูกแปรสภาพเป็นสมาคมไทยลื้อจังหวัดพะเยา เมื่อปี พ.ศ.2551

สมาคมไทยลื้อแห่งประเทศไทย

เกิดขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2545²⁶ ซึ่งถูกตั้งขึ้นเพื่อเพื่อรองรับการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อโลก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีสมาคมไทยลื้อแห่งประเทศไทยเพื่อเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงเครือข่ายของชาวไทยลื้อทั่วโลก ซึ่งสมาคมไทยลื้อแห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ของสมาคมดังนี้²⁷

- 1.เป็นศูนย์กลางการติดต่อสัมพันธ์ และดำเนินงานกิจกรรมของชาวไทยลื้อในประเทศไทย
- 2. อนุรักษ์ ส่งเสริม พัฒนา ถ่ายทอดและประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมของชาวไทยลื้อ
- 3. แลกเปลี่ยน ความสัมพันธ์ กับวัฒนธรรมอื่น ทั้งในและต่างประเทศ
- 4.การศึกษา ค้นคว้า และวิจัยประวัติศาสตร์และความเป็นมา ของวัฒนธรรมไทลื้อและวัฒนธรรมอื่นๆที่เกี่ยวข้อง
- 5. ดำรงไว้ซึ่งความรัก ความสามัคคี ความสัมพันธ์อันดีงาม และความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทย

ตารางที่ 4.2 บัญชีรายชื่อชมรมไทลื้อในเครือข่ายสมาคมไทยลื้อแห่งประเทศไทย มีดังนี้²⁸

ลำดับที่	ชื่อผู้ประสานงาน	ที่อยู่
1.	นายภาสกร หม้อกรอง	ประธานชมรมไทลื้อบ้านถิ่น อ.เมือง จ.แพร่
2.	นายเกษม ทองสุข	ประธานชมรมไทลื้ออำเภอสองแคว จ.น่าน
3.	นายสมศักดิ์ พรหมปัญญา	ประธานชมรมไทลื้ออำเภอท่าวังผา จ.น่าน

²⁶ สมาคมไทยลื้อ.เอกสารข้อบังคับสมาคมไทยลื้อ,2545.

²⁷ สมาคมไทยลื้อแห่งประเทศไทย.เอกสารวัตถุประสงค์ของสมาคมไทยลื้อแห่งประเทศไทย.ข้อบังคับสมาคมไทยลื้อ2548.

²⁸ ที่มา : เอกสารแบบท้ายสมาคมไทยลื้อแห่งประเทศไทย,2548. (ก่อนการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมาคมไทยลื้อในระดับจังหวัด)

ตารางที่ 4.2 บัญชีรายชื่อชมรมไทลื้อในเครือข่ายสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อผู้ประสานงาน	ที่อยู่
4.	นายสวัสดิ์ ธรรมสละ	ประธานชมรมไทลื้ออำเภอปัว จ.น่าน
5.	นายมงคลศิลป์ ศรีอินแก้ว	ประธานชมรมไทลื้อลำปาง จ.ลำปาง
6.	ค.ต.ประดิษฐ์ สะอาดล้วน	ประธานชมรมไทลื้ออำเภอดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
7.	นายดา นามคำ	ประธานชมรมไทลื้ออำเภอแม่อาว จ.เชียงใหม่
8.	นายเมืองดี นามคำ	ประธานชมรมไทลื้ออำเภอแม่อาว จ.เชียงใหม่
9.	นายทูล วงศ์ษา	ประธานชมรมไทลื้ออำเภอแม่สาย จ.เชียงราย
10.	นายแสง พุทรวงศ์	ประธานชมรมไทลื้ออำเภอเชียงแสน จ.เชียงราย
11.	นายเอกราช ลือชา	ประธานชมรมไทลื้ออำเภอเวียงแก่น จ.เชียงราย
12.	นายบุญคำ ศรีแก้ว	ประธานชมรมไทลื้ออำเภอพาน จ.เชียงราย
13.	นายแสงวัน หงษ์คำ	ประธานชมรมไทลื้ออำเภอเวียงป่าเป้า จ.เชียงราย
14.	นายแสงจ้อย อินคำ	ประธานชมรมไทลื้ออำเภอแม่สรวย จ.เชียงราย
15.	นายหน่อ คำลือ	ประธานชมรมไทลื้ออำเภอแม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย
16.	นายวุฒิพงษ์ ใจแก้ว	ประธานชมรมไทลื้ออำเภอเมือง จ.เชียงราย
17.	นายอินสม วงศ์ชัย	ประธานชมรมไทลื้ออำเภอเชียงของ จ.เชียงราย
18.	นายอดุลย์ อุ่นตาล	ประธานชมรมไทลื้ออำเภอเชียงม่วน จ.พะเยา

สมาคมไทลื้อจังหวัดพะเยา

สมาคมไทลื้อจังหวัดพะเยาเกิดขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2551 ซึ่งมาจากการแปรสภาพชมรมไทลื้อ เชียงคำ-ภูซาง โดยได้รวมเอาสมาชิกชาวไทลื้อ ในเขตอำเภอจุน อำเภอเชียงม่วน โดยให้รวมเข้าด้วยกันเนื่องจากภายใต้ การกำกับดูแลของสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย ซึ่งในแต่ละจังหวัดก็ได้ เปลี่ยนจากการเป็นชมรมที่กระจัดกระจายกันไป ประจำอำเภอหรือหมู่บ้านให้เข้ามาอยู่รวมกันเป็น สมาคมในระดับจังหวัด ดังนั้นจึงมีสมาคมไทลื้อเกิดขึ้นทั้ง 7 จังหวัดภาคเหนือ อันได้แก่ สมาคม ไทลื้อจังหวัดพะเยา สมาคมไทลื้อจังหวัดเชียงราย สมาคมไทลื้อจังหวัดเชียงใหม่ สมาคมไทลื้อ จังหวัดแพร่ สมาคมไทลื้อจังหวัดลำพูน สมาคมไทลื้อจังหวัดน่าน สมาคมไทลื้อจังหวัดลำปาง การ จัดตั้งสมาคมไทลื้อเกิดขึ้นในแต่ละจังหวัด ทั้งนี้ก็เพื่อให้รวมเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน เพื่อที่จะได้

สะดวกต่อการติดต่อประสานงาน จากสมาคมไทลื้อในจังหวัดต่างๆกับสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย สมาคมไทลื้อจังหวัดพะเยาจึงเกิดขึ้น²⁹

อย่างไรก็ตามองค์กรทางชาติพันธุ์อย่างเป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นชมรมไทลื้อเชียงคำ-ภูซาง ชมรมไทลื้อจังหวัดพะเยา หรือสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย ก็ยังห่างไกลจากการเข้าไปมีส่วนร่วมของชาวบ้านในระดับล่าง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วองค์กรทางชาติพันธุ์ที่เป็นมักจะกำกับดูแลการจัดการในระดับใหญ่ เช่นงานสืบสานตำนานไทลื้อ และมีโอกาสน้อยที่ชาวบ้านจะได้มีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรมในระดับบน ดังนั้นกลุ่มชาวบ้านจึงสร้างกลุ่มองค์กรทางชาติพันธุ์ที่ไม่เป็นทางการเพื่อเปิด “พื้นที่เล็กๆ” ให้มีส่วนร่วมกันการจัดการวัฒนธรรมความเป็นลื้อร่วมกัน

4.2.2 องค์กรทางชาติพันธุ์ไทลื้อที่ไม่เป็นทางการ

การก่อตัวของกลุ่มองค์กรทางชาติพันธุ์ไทลื้ออย่างไม่เป็นทางการ ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการที่กลุ่มคนบางกลุ่มไม่ได้มีส่วนร่วม หรือมีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรมของตนเองน้อยจนเกินไป กลุ่มคนเหล่านี้จึงหาทางออก โดยการแสวงหาพื้นที่อื่นในการสร้างตัวตน เพื่อกำหนดคุณค่าของตนเองภายใต้ภาพของความเป็นลื้อเชียงคำ เพื่อให้ตนเองได้มีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นลื้อ จึงเกิดการรวมตัวของกลุ่มคนเล็กๆ ที่มีพลังและมีความสามารถทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นความสามารถเฉพาะตัวขึ้นมา เพื่อใช้ในการต่อรองหาแสวงหา “ตำแหน่งแห่งที่” ทางด้านชาติพันธุ์ ซึ่งในอำเภอเชียงคำ พบกลุ่มที่พยายามสร้างตัวตนขึ้นมาโดยผ่านกลุ่มที่มีองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาบางอย่างที่วางอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทลื้อ

กลุ่มช่างขับลื้อ

การขับลื้อถือเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวไทลื้อ ที่สามารถสื่อสารกับกลุ่มคนทั้งภายในและภายนอกกลุ่มชาติพันธุ์ ที่สามารถรับรู้ได้ผ่านการขับลื้อ ชุมชนไทลื้อเชียงคำในอดีตพบว่ามีความสามารถในการขับลื้อได้หลายกลุ่ม แต่เนื่องด้วยบริบทของการพัฒนา ทำให้การขับลื้อเป็นสิ่งที่หาฟังได้ยาก อีกทั้งการฝึกฝนยังต้องใช้ความพยายามเป็นอย่างสูงจึงจะสามารถฝึกฝนจนเกิดชำนาญได้ ซึ่งการขับลื้อเป็นศิลปะการร้องโต้ตอบระหว่างชาย หญิง โดยใช้ปฏิภาณกวีในการเรียบเรียงถ้อยคำที่จะโต้ตอบกัน โดยจะเปลี่ยนให้อีกฝ่ายหนึ่งขับโต้ตอบสลับกันตามแต่เนื้อร้องที่ดำเนินอยู่ในขณะนั้น เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบมีปี่ยาว ๒ เล้า และปี่เล็กอีก ๒ เล้า รวมเรียกกันว่า “ปี่จุม”

²⁹ สัมภาษณ์นายวิชัย ศรีจันทร์ วันที่ 30 เมษายน 2553.

กลุ่มขับลื้อเชียงคำเริ่มมีการรื้อฟื้นการขับลื้อ หลังจากการจัดงานสืบสานตำนานไทยลื้อ โดยเป็นการรวมกลุ่มกันฝึกหัดการขับลื้อขึ้นมามากครั้ง โดยมีนายจรัส สมฤทธิ์ เป็นแกนนำในการรื้อฟื้นการขับลื้อ โดยใช้เวลาว่างในการร่วมกลุ่มและฝึกหัดขึ้นมามากอีกครั้ง โคนเริ่มจากการพูดคุยกันในวงสนทนา และรู้สึกได้ว่าการขับลื้อตนเองได้ฟังมาตั้งแต่เด็ก แต่ก็ไม่ได้ฝึกหัดและเรียนรู้อย่างจริงจังเสียที จนในที่สุดก็มีการรวมกลุ่มประมาณ 3 – 4 คน จนในปัจจุบันมีสมาชิกในกลุ่มข้างขับมากกว่า 10 คน

กลุ่มขับลื้อดังกล่าวเริ่มแสดงตัวตนมากขึ้นผ่านการขับลื้อในงานสืบสานตำนานไทยลื้อ และได้มีพื้นที่ในการแสดงตัวตนผ่านการจัดงานทางด้านวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นประเพณีสงกรานต์ ประเพณีวันแห่เทียนเข้าพรรษา งานสักการะพระธาตุ งานสืบสานตำนานไทยลื้อ จนกลุ่มข้างขับดังเริ่มเป็นที่รู้จักของคนในชุมชนเชียงคำ นายจรัส สมฤทธิ์กล่าวว่า

“...ถ้าเป็นคนลื้อ ถ้าขับลื้อไม่ได้ก็ตายแล้ว ไปเกิดใหม่เสีย ทุกวันนี้ถ้าคนเราไม่รู้จักรากเหง้าเดิมของตนเองแล้ว จะเจริญเติบโตต่อไปได้อย่างไร ดังนั้นการขับลื้อจึงมีความสำคัญมาก ถ้าฉันจะไปป่าวประกาศกับคนอื่นว่าอย่างไร ถ้าคนลื้อไม่รู้จักการขับลื้อ...”³⁰

นอกจากนี้กลุ่มข้างขับลื้อยังเป็นที่สนใจของบรรดากลุ่มข้าราชการครู กลุ่มนักเรียน นักศึกษาเริ่มหันมาศึกษาวัฒนธรรมไทยลื้อ ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นของอำเภอเชียงคำ โดยเฉพาะโรงเรียนอนุบาลเชียงคำ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนของชาวไทยลื้อ ได้มีการจัดหลักสูตรในสถานศึกษาร่วมกับกลุ่มข้างขับไทยลื้อ ซึ่งถือว่าเป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูผู้สอนจึงได้สร้างหลักสูตรท้องถิ่นผนวกเข้ากับหลักสูตรสังคมศึกษา โดยนำนักเรียนไปเรียนรู้และฝึกขับลื้อกับกลุ่มข้างขับลื้อในชุมชน นางวินิจฉัย พุศรี กล่าวว่า

“...ครูได้นำนักเรียนที่มีความสนใจในวัฒนธรรมไทยลื้อ ไปเรียนรู้กับครูภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีทั้งนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย ที่ให้ความสนใจในการเรียนขับลื้อ จนปัจจุบันนี้มีนักเรียนที่สามารถขับลื้อและเป่าปี่ได้หลายคนค่ะ หากโรงเรียนมีการต้อนรับคณะครูที่มาดูงานในโรงเรียนเรามีนักเรียนที่มีสามารถในการขับลื้อไว้ต้อนรับค่ะ...”³¹

³⁰ สัมภาษณ์นายจรัส สมฤทธิ์ อายุ 56 ปี ประธานกลุ่มขับลื้อ เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2553.

³¹ สัมภาษณ์นางวินิจฉัย พุศรี อายุ 53 ปี ข้าราชการครู โรงเรียนอนุบาลเชียงคำ เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2553.

แม้ว่ากลุ่มช่างขับลื้อ จะไม่ได้มีส่วนร่วมในการเข้าไปมีส่วนจัดการเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยลื้อโดยตรง แต่งานทางด้านวัฒนธรรมทุกงานก็จะขาดกลุ่มช่างขับลื้อไปไม่ได้ เนื่องจากการขับลื้อนั้นเป็นการสร้างสีสันและบรรยากาศให้กับงานได้เป็นอย่างดี อีกทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมของเยาวชนภายในชุมชนไม่ว่าจะเป็นนักเรียนนักศึกษา ต่างเป็นการช่วยเสริมสร้างสถานภาพของกลุ่มตลอดจนเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสมบัติสาธารณะที่ใครก็สามารถเข้าถึงได้

กลุ่มทอผ้า

กลุ่มทอผ้าถือว่าการรวมตัวกลุ่มแม่บ้านในชุมชนชาวไทยลื้อ ซึ่งไม่ได้มีองค์ความรู้มากพอที่จะมีส่วนร่วมและกำหนด รูปแบบหรือการจัดการเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยลื้อมากนัก หากแต่กลุ่มทอผ้า เป็นกลุ่มที่มีความสามารถในการใช้ทักษะร้อยเรียง ด้ายทีละเส้นให้ออกมาเป็นผ้าที่มีรูปแบบและลวดลายที่สวยงาม องค์ความรู้เรื่องการทอผ้าแบบโบราณ(ทอมือ) กลุ่มชนชั้นกลางหรือข้าราชการไม่สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ในลักษณะดังกล่าวได้ และยังมีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพา กลุ่มทอผ้า เพื่อผลิตชุดและเครื่องแต่งกายของชาวไทยลื้อ ซึ่งเป็นฝีมือจากกลุ่มทอผ้า

ผ้าทอไทยลื้อถือว่าเป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับหนึ่ง ของนักท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเยือนชาวไทยลื้อ มักจะมาแวะซื้อเสื้อปัก ผ้าซิ่น ถูย่าม กลับไปสวมใหญ่หรือนำไปเป็นของฝากอยู่เสมอ

ภายหลังจากการจัดงานสืบสานตำนานไทยลื้อ ที่มีการผลิตข้าววัฒนธรรมดังกล่าว มากกว่า 10 ครั้งทำให้เสื้อผ้าของชาวไทยลื้อ เรื่องของ “ผ้าทอ” จึงเป็นกิจกรรมหนึ่งในงานสืบสานตำนานไทยลื้อ ให้ความสำคัญมาโดยตลอด ซึ่งในการจัดงานแต่ละครั้ง จะมีการสาธิตการทอผ้าของชาวไทยลื้อ หรือแม้กระทั่งในขบวนแห่ทุกปีจะมีการนำเสนอภาพของหญิงสาวที่กำลังนั่งทอผ้า งานสืบสานตำนานไทยลื้อให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งพบได้จากกิจกรรมการ “ทอผ้าเฉลิมพระเกียรติฯ”³² ซึ่งมีความยาวถึง 72 เมตร และกว้าง 32 นิ้ว ในงานสืบสานตำนานไทยลื้อครั้งที่ 5

อีกทั้งผ้าทอไทยลื้อยังเป็นสินค้าที่ต้องการของตลาด ทั้งภายในและภายนอกอำเภอเชียงคำ ความต้องการชุดไทยลื้อของคนในชุมชน พบว่ามีการผลิตชุดของชาวไทยลื้อเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก นำมาสู่การเกิดขึ้นของศูนย์ทอผ้าทอไทยลื้อ ที่พบแทบทุกชุมชนที่มีชาวไทยลื้ออาศัยอยู่ อย่างไรก็ตามกลุ่มทอผ้า ยังเป็นกลุ่มทางด้านทางวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อกลุ่มเดียว ที่สามารถได้รับผลประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ได้ตลอดทั้งปี

³² งานสืบสานตำนานไทยลื้อ.เอกสารกำหนดการการจัดงานสืบสานตำนานไทยลื้อ ครั้งที่ 5.2542.

อย่างไรก็ตามผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยลื้อ ที่ผลิตออกมามากขึ้นในแต่ละชุมชน ส่งผลให้ผ้าทอไทยลื้อมีลักษณะที่ใกล้เคียง ทำให้ชุดของชาวไทยลื้อมีลักษณะเหมือนกันหมด ชุดไทยลื้อจึงขาดความโดดเด่นเฉพาะตัวออกไป แต่กลุ่มผ้าทอของนางมาลี วงศ์ใหญ่ ถือว่าสามารถสร้าง“กลุ่มผ้าทอแปรรูปสีธรรมชาติ” ซึ่งเป็นอีกกลุ่มหนึ่ง ที่พยายามคิดค้นหารูปแบบใหม่ๆ ทำให้การทอผ้าและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มนางมาลี วงศ์ใหญ่ จึงกลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะตัว และไม่มีใครเหมือนและไม่สามารถเลียนแบบได้ นางมาลี กล่าวว่า

“...ผ้าทอไทยลื้อในแต่ละหมู่บ้านก็มีความคล้ายคลึงกัน ดังนั้นเราจึงศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ และอาจารย์ในมหาวิทยาลัยมาแนะนำเทคนิคต่างๆ จนเราสามารถผลิตผ้าทอแปรรูปสีธรรมชาติ โดยให้หม้อห้อมและกระบวนการทุกขั้นตอนทำเองหมดค่ะ จนเราได้รับรางวัลให้เป็นสินค้าโอท็อปประจำจังหวัดค่ะ...”³³

การเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายของกลุ่มทอผ้าในอำเภอเชียงคำ แสดงให้เห็นถึงความต้องการเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายตามแบบฉบับของชาวไทยลื้อ ด้านหนึ่งสะท้อนให้เห็นสำนึกของการมีตัวตนของผู้หญิงชาวไทยลื้อผ่านกิจกรรมการผ้าทอ ตลอดจนการรวมตัวกันของกลุ่มแม่บ้าน เพื่อที่จะผลิตสินค้าให้กับชุมชน ซึ่งผ้าทอการเป็น “ภาพแทน” สินค้าทางวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อได้ดีที่สุด ดังนั้นกลุ่มทอผ้าจึงถือว่ามีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของชุมชนไทยลื้อเชียงคำ

กลุ่มช่างฟ้อน

เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเกี่ยวกับงานสืบสานตำนานไทยลื้อในฐานะ “ผู้แสดง” กลุ่มช่างฟ้อนที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยถือเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มแม่บ้าน โดยในระยะแรกกลุ่มช่างฟ้อนถูกสร้างขึ้น เพื่อเอาไว้เป็นการแสดงต้อนรับแขกแก้วที่มาร่วมทำบุญที่วัด แต่เมื่อมีการจัดงานสืบสานตำนานไทยลื้อขึ้นมา กลุ่มช่างฟ้อนของวัดจึงได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นกลุ่มการฟ้อนลื้อ โดยมีครูที่อยู่ในชุมชนมาช่วยให้การฝึกสอนแก่กลุ่มช่างฟ้อนของหมู่บ้าน

หลังจากช่วงเวลาที่สอง ของการรื้อฟื้นวัฒนธรรมไทยลื้ออย่างเข้มข้น กลุ่มช่างฟ้อนได้เริ่มฝึกหัดการแสดงในรูปแบบใหม่ นั่นคือการฟ้อนนางนก ซึ่งถือเป็นภาพแทนสัญลักษณ์ของชาวไทยลื้อ หากมีงานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อไหร่ ก็พร้อมที่จะมีการแสดง ซึ่งคนในชุมชนได้ฝึกซ้อมอยู่เป็นประจำ

³³ สัมภาษณ์นางมาลี วงศ์ใหญ่ อายุ 57 ปี หัวหน้ากลุ่มผ้าทอแปรรูปสีธรรมชาติ เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2553.

ในระยะหลังกลุ่มช่างฟ้อนไม่ได้ถูกผูกติดกับกลุ่มแม่บ้านอีกต่อไป หากแต่เป็นเยาวชนในชุมชนเป็นจำนวนมาก ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นช่างฟ้อน หนึ่งในนั้นเป็นเด็กหญิงอายุ 10 ขวบ ที่เป็นช่างฟ้อน “ตัวเล็ก น่ารัก” ซึ่งสร้างความประทับใจให้กับแขกที่เข้ามาร่วมงาน ซึ่งเป็นการฟ้อนดาบไทยลื้อ โดยเด็กน้อยจะแต่งการในชุดของสาวชาวไทยลื้อ และนำดาบมาฟ้อนกวัดแกว่งไปมา ด้วยลีลาอ่อนช้อยน่ารัก ค.ณ.สิลินทิพย์ เชื้อนเพชร หรือน้องแดงกวาง กล่าวว่า

“...ยายเป็นคนสอนฟ้อนดาบคะ ตอนอยู่ที่บ้านถ้าว่างๆ คุณยายก็จะเรียกไปซ้อมฟ้อนคะ ตอนฝึกใหม่ๆ ใช้ไม้ไผ่แทนดาบคะ...”³⁴

กลุ่มช่างฟ้อนถือว่าการรวมกลุ่มด้วยความสมัครใจ และยังเป็นความสามารถเฉพาะตัวที่อาศัยระยะเวลาในการฝึกฝน เพื่อความพร้อมเพรียง เนื่องจากการแสดงของช่างฟ้อนบางชุดจะต้องฟ้อนกันเป็นคู่ เช่นการ “ฟ้อนสายใยไทยลื้อ”³⁵ ที่จะต้องอาศัยความพร้อมเพรียงเนื่องจากต้องมีการสลับคู่ไปมา³⁶ กลุ่มช่างฟ้อนถือเป็นกำลังสำคัญ ในการแสดงตัวตนของชาวไทยลื้อผ่านศิลปะการฟ้อนรำ ภาพลักษณ์ของการฟ้อนชาวไทยลื้อ ถูกนำเสนออย่างโดดเด่นผ่านขบวนแห่และการจัดงานสืบสานตำนานไทยลื้อ

4.2.3 การต่อรองของกลุ่มองค์กรด้านวัฒนธรรม

พัฒนาการของความรู้สึกรักใคร่ของคนในชุมชนที่มีต่อการกิจกรรมความเป็นลื้อ ซึ่งในระยะที่ผ่านมาสำนึกของความเป็นลื้อได้ถูกร่วมสร้างขึ้นมาอย่างเป็นกระบวนการ และถูกให้ความสำคัญผ่านงาน “สืบสานตำนานไทยลื้อ” จนลืมไปว่าความเป็นลื้อไม่ได้อยู่ทำงาน “สืบสานตำนานไทยลื้อ” หากแต่อยู่ที่สำนึกของความเป็นลื้อมากกว่า

อย่างไรก็ตามการจัดงานสืบสานตำนานไทยลื้อ แม้ว่าจะเป็นงานที่สามารถประกาศตัวตนของความเป็นลื้อเชิงคำและประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก จนสามารถ “ผลิตซ้ำ” การจัดงานสืบสานตำนานไทยลื้อมากกว่า 10 ครั้ง ตลอดจนมีพัฒนาการในการจัดงานให้ดีขึ้นตามลำดับ ซึ่งสามารถยกระดับเครือข่ายความสัมพันธ์ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้อออกไปสู่ในระดับโลก ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ลื้อเชิงคำสามารถประกาศตนและยกระดับสถานภาพของตนเองให้เป็น

³⁴ สัมภาษณ์ค.ณ.สิลินทิพย์ เชื้อนเพชร อายุ 10 ปี . เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2552.

³⁵ แผ่นพับ.ประชาสัมพันธงานสืบสานตำนานไทยลื้อ อ.เชียงคำ จ.พะเยา 2542.

³⁶ สัมภาษณ์นางนงาถิตย์ สมฤทธิ์ อายุ 48 ปี ช่างฟ้อนประจำหมู่บ้าน เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2552.

ศูนย์กลางของชาวไทยลื้อที่กว้างออกไป จนถึงระดับโลก ผ่านงาน “สืบสานตำนานไทลื้อโลก” และพร้อมออกไปสู่สายตาของคนข้างนอกมากขึ้น

การเกิดขึ้นของ “สมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย” ซึ่งส่วนหนึ่งก็มีรากฐานมาจากชาวไทยลื้อเชิงคำที่ร่วมสร้างกันขึ้นในปรากฏออกมาในรูปแบบของงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” ซึ่งพัฒนาการในช่วงแรกพบว่า ชาวบ้านผู้ที่มาร่วมงาน มีความสุขสนุกสนาน ที่ได้ร่วมรู้พื้นวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อแม้ว่างบประมาณจะมีมากบ้างน้อยบ้าง แต่ปรากฏการณ์ของคนในชุมชนชาวไทยลื้อเชิงคำมีความสุข เนื่องจากทุกฝ่ายมีส่วนในการร่วมสร้างความเป็นลื้อและเป็นเจ้าของทางวัฒนธรรมร่วมกัน

การจัดงานครั้งต่อมาเมื่อชาวบ้านและชุมชนเริ่ม เห็นงบประมาณและแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนเข้ามาและอยากจะมีส่วนในการจะจัดการผลประโยชน์ ที่มาจากงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” ความรู้สึกนึกคิดของชุมชนจึงกลับกลายเป็นเรื่องของการเอางบประมาณเป็นที่ตั้ง เมื่อความรู้สึกที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรม(ผ่านงบประมาณ)พัฒนาการในการจัดงานในช่วงที่สอง เหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนผ่านคนในชุมชนออกมาในลักษณะตอบโต้การจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อว่ามีความ “น่าเบื่อ”

ท้ายที่สุดในงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” ที่ถูกจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ภายใต้การจัดงาน “สืบสานตำนานไทลื้อโลก” ยิ่งทำให้ “คนตัวเล็ก” ในชุมชนความรู้สึกว่าไม่สามารถเข้าถึงความเป็นลื้อได้ และความเป็นลื้อก็ “เริ่มหลุดลอย” ชาวบ้านและชุมชนไม่ได้มีความรู้สึกต่อการเป็นเจ้าทางวัฒนธรรมอีกต่อไป เมื่อไม่สามารถเข้าถึงการจัดการทางวัฒนธรรมได้ จึงเกิดกลุ่มองคค์ออกไปเป็นทางการขึ้น ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มช่างขับ กลุ่มช่างฟ้อน เพื่อให้ตนเองยังมีความรู้สึกว่ายังมีความสามารถที่จะทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้ จึงเป็นการหาทางออกโดยการสร้างวัฒนธรรมให้เป็นของกลุ่มตนเองเสีย

แต่อย่างไรก็ตามในการจัด “สืบสานตำนานไทลื้อ” ช่วงสุดท้าย ซึ่งห่างหายจากการจัดงานไป 3 ปี ตลอดคนในระดับปฏิบัติการก็เริ่มที่จะปรับเปลี่ยน องค์กรในการจัดการให้เล็กลง กลายมาเป็นสมาคมไทลื้อจังหวัดพะเยา ที่ทำให้ความรู้สึกของชาวบ้านอยากที่จะมาร่วมสร้างความเป็นลื้อและอยากจะเป็นเจ้าของทางวัฒนธรรมอีกครั้ง ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการ “ยึดหยุ่นทางวัฒนธรรม” ซึ่งมีการเลกปรับเปลี่ยน ให้เหมาะสมอีกทั้งการพยายาม สร้างลักษณะร่วมของชาวไทยลื้อที่เป็นคนลื้อเหมือนกัน มีนิสัยโอบอ้อมอารี เป็นมิตร จึงร่วมกันจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อครั้งที่ 11 “โฮ่มฮิดโดยฮอย ร้อยไทลื้อ” จากชื่องานที่การเสริมแต่งให้แตกต่างจากการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อที่เคยผ่านมา มีส่วนในการแปรเปลี่ยนความรู้สึกของคนในชุมชนให้มีความรู้สึกดีกับงานที่จะเกิดขึ้นอีกครั้ง

ซึ่งกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้น ถือเป็นการ “ต่อรองทางวัฒนธรรม” ที่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน การต่อรองการด้านวัฒนธรรม เป็นไปเพื่อหาจุดสมดุลทางอำนาจ และการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งในที่นี้ “ความเป็นลื้อ” ถือเป็นการทรัพยากร ที่เป็นของหน้าหมู่ โดยทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นลื้อขึ้นมา

การเกิดขึ้นของกลุ่มองค์กรทางชาติพันธุ์ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการนั้น ไม่ได้ก่อให้เกิด ประเด็นหรือฉนวนปัญหาของความขัดแย้งในชุมชนแต่อย่างใด กลุ่มองค์กรทางวัฒนธรรมทั้งสองกลุ่มนี้ มีตำแหน่งหน้าที่และบทบาทที่แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตามภายใต้ค่านิยมของ “การเป็นลื้อเหมือนกัน” ยังคงทำให้ทั้งสององค์กร มีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน ดังนั้นบทบาทของทั้งสององค์กร จึงเลือกที่จะรับและปรับเปลี่ยน ยึดหยุดเข้าหากัน เพื่อปรับสมดุลแห่งอำนาจให้ได้มากที่สุด

4.3 ชุมชนเชียงคำ ในสถานะศูนย์กลางของวัฒนธรรมไทยลื้อ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาชุมชนเชียงคำได้ถูกสร้างและรับรู้ผ่านสถานะ ของการเป็นเมืองลื้อแห่งหนึ่งในประเทศไทย และในขณะเดียวกันความเป็นลื้อเชียงคำเอง ก็ยังได้ถ่ายทอดสำนึกความเป็นลื้อ ผ่านงานสืบสานตำนานไทลื้อที่ส่งต่อไปยังชาวไทยลื้อในท้องที่อื่นๆอีกด้วย อีกทั้งความต้องการของชาวไทยลื้อเชียงคำพยายามที่จะ “สถาปนา” วัฒนธรรมของตนเองให้เป็น “แม่แบบ” เพื่อที่จะสื่อสารกับชาวไทยลื้อในท้องที่อื่นๆ ตลอดจนความต้องการที่จะเป็นศูนย์กลางทางด้านวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อ

สำนึกของความเป็นลื้อเชียงคำที่ถูกปลูกสร้างหลังช่วงทศวรรษ 2520 และเน้นย้ำสำนึกดังกล่าวผ่านการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ ที่ถูกจัดขึ้นที่เชียงคำ และผลิตซ้ำมากกว่า 10 ครั้ง การเรียนรู้ผ่านการจัดกิจกรรมทางกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้กลุ่มชาวไทยลื้อเชียงคำสามารถ มีการสร้างประเพณีประติฐ์เกี่ยวกับชาวไทยลื้อขึ้นมาจนมา จนเป็นการสร้างสรรค์วัฒนธรรมขึ้นมา เพื่อต้องการแสวงหาพื้นที่ และตอบสนองการต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

4.3.1 การรื้อฟื้นวัฒนธรรมและการประดิษฐ์ประเพณีใหม่ของชาวไทยลื้อ

ความเป็นลื้อเชียงคำ ได้ถูกบ่มเพาะและถูกผลิตซ้ำหลายครั้ง จนวัฒนธรรมลื้อได้กลายเป็น “ภาพแทน” ของอำเภอเชียงคำอย่างสมบูรณ์แบบ ถ้าหากพูดถึงเชียงคำ บุคคลภายนอกก็มักจะรับรู้ว่าเป็น “เมืองหลวงของชาวไทยลื้อ” ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กระบวนการรื้อฟื้นความเป็นลื้อ ถือว่าประสบความสำเร็จ ดังนั้นความเป็นลื้อที่เกิดขึ้นในเชียงคำ จึงกลายเป็นจุดขายที่สามารถตอบสนองนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมชุมชนอย่างไม่ขาดสาย

ในยุคของทุนนิยมที่กำลังมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบัน การบริโภคสินค้าจึงไม่ได้เป็นเพียงข้าวของเครื่องใช้เท่านั้น หากแต่ “วัฒนธรรม” ก็กลายเป็นสินค้าอย่างหนึ่งเช่นกัน ชาวไทยลื้อเชียงคำสามารถหยิบยกเอาวัฒนธรรมของตนเอง ออกมาสู่สายตาของนักท่องเที่ยวได้ การรื้อฟื้นวัฒนธรรมและการประดิษฐ์ประเพณีใหม่วัฒนธรรม จึงถือว่าเป็นการจัดตั้งทางวัฒนธรรม ที่อาศัยรากเดิมทางวัฒนธรรมและนำมาสู่การสร้างประเพณีประดิษฐ์ บนรากฐานเดิมของวัฒนธรรมไทยลื้อ

ในกรณีของสร้างประเพณีประดิษฐ์ในการฟ้อนดาบไทยลื้อ ของเด็กหญิงสิรินทิพย์ เชื้อนเพชร หรือน้องแดงกวาง ในการแสดง “การฟ้อนดาบไทยลื้อ” ซึ่งในความเป็นจริงแล้วผู้หญิงชาวไทยลื้อไม่มีหน้าที่ในการทำศึกสงคราม แต่การฟ้อนดาบไทยลื้อกลับได้รับการยอมรับ และถือว่าเป็นการแสดงของชาวไทยลื้ออย่างหนึ่ง ซึ่งมักจะนำไปแสดงในท้องที่ต่างๆ นางพฐ สมฤทธิ์ หญิงคนเชียงรายที่ได้มาแต่งงานคนสามีชาวไทยลื้อ กล่าวว่า

“...ป้าเป็นคนสอนน้องแดงกวางให้ฟ้อนดาบ ป้าเคยเรียนฟ้อนดาบสมัยป้าเป็นสาวที่เชียงรายเมื่อเรามีกิจกรรมของชาวไทยลื้อ ก็เลยให้น้องแดงกวางหัดฟ้อนเพื่อที่จะได้นำไปแสดงให้แขกต่างบ้านต่างเมืองมาดู...”³⁷

ทั้งนี้การแสดง “ฟ้อนดาบไทยลื้อ” ถือว่าเป็นประเพณีประดิษฐ์ที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อนิยามการแสดงมีตัวตนของชาวไทยลื้อเชียงคำ ซึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง หากแต่การฟ้อนดาบไทยลื้อมีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ ที่สื่อสารออกไปสู่คนภายนอกชุมชน

การเกิดขึ้นของประเพณีประดิษฐ์ของชาวไทยลื้อ เป็นการตอบสนองความต้องการแสดงออกถึงตัวตนในสถานะปัจจุบันมากกว่าในอดีต ดังนั้นประเพณีประดิษฐ์ของชาวไทยลื้อที่เกิดขึ้นในชุมชนไม่จำเป็นที่จะต้อง “คัดลอกความทรงจำ” แล้วถ่ายทอดมาให้ถูกต้องตามแบบแผน เนื่องจากว่าไม่มีประเพณีใดหรือความเชื่อใดที่จะบริสุทธิ์ผุดผ่อง โดยไม่ผสมกับองค์ประกอบทางด้านวัฒนธรรมอื่นได้³⁸ ดังนั้นการเกิดขึ้นของประเพณีประดิษฐ์ของชาวไทยลื้อเชียงคำ จึงเกิดขึ้นโดยอาศัย “รากฐาน” ของวัฒนธรรมไทยลื้อ และผลิตสร้างประเพณีขึ้นมา ซึ่งมีลักษณะของความเป็นวัฒนธรรมที่ยืดหยุ่น โดยชาวไทยลื้อสามารถใช้ประเพณีประดิษฐ์ และทำให้เกิดสำนึกว่า

³⁷ สัมภาษณ์นางพฐ สมฤทธิ์ อายุ 59 ปี เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2552.

³⁸ อภิญา เพื่อฟูสกุล.อัตลักษณ์ Identity. คณะกรรมสภาวิจัยแห่งชาติ สาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.

ประเพณีดังกล่าวสามารถเชื่อมต่อสถานะสมัยใหม่ และสถานะสมัยเก่าเข้าด้วยกันได้ และประเพณีที่ประดิษฐ์ขึ้นดังกล่าว ก็ไม่สามารถที่จะพูดได้ว่าเป็นผลิตผลของจริงหรือของปลอม ซึ่งประเพณีประดิษฐ์ไม่สามารถบอกได้ แต่อย่างไรก็ตามประเพณีประดิษฐ์กลับทำให้มองเห็นกลับแสดงให้เห็นความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม ที่ชาวไทยลื้อ ใช้สื่อสารกับกลุ่มต่างๆ ในยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

การขับลื้อก็ถือเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ถูกผลิตสร้างขึ้นมา ในรูปแบบของประเพณีประดิษฐ์ แม้ว่าอุปกรณ์ที่ใช้ในการขับลื้อจะเป็นของโบราณที่สืบทอดต่อกันมา แต่สาระสำคัญของประเพณีประดิษฐ์อยู่ตรงที่ “คำขับ” การขับลื้อมักจะถูกสร้างขึ้นตามทัศนคติของผู้ขับ การไล่ลูกเล่นหรือการคำศัพท์สมัยนิยมลงไปในคำขับ ซึ่งไม่เคยมีในแบบแผนของการขับลื้อ และบ่อยครั้งพบว่ามักจะมีคำขับในเชิงล้อเลียนเสียดสีการเมือง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการขับลื้อยังเป็นพื้นที่หนึ่งของชาวไทยลื้อ ที่ให้แสดงออกถึงตัวตนความเป็นลื้อ และในอีกด้านหนึ่งการขับลื้อก็ยังเป็นการตอบโต้ของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ โดยผ่านการขับลื้อ

อาจกล่าวได้ว่าประเพณีประดิษฐ์ได้ทำหน้าที่ให้กับเพื่อตอบสนองโลกในยุคปัจจุบัน การมีอยู่ของประเพณีประดิษฐ์ทำให้วิถีชีวิตของความเป็นลื้อดำรงอยู่ต่อไปได้ ประเพณีประดิษฐ์จึงอยู่ในสถานะของการสร้างของเก่าขึ้นในสถานะสมัยใหม่ เพื่อตอบสนองภาวะและสิ่งของใหม่ๆ ที่เข้ามามีผลกระทบต่อด้านทางชาติพันธุ์ไทยลื้อ

4.3.2 ความเป็นลื้อ กับการเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม

ผลผลิตของการจัดงานสืบสานตำนานไทยลื้อ ได้แปรเปลี่ยนความรู้สึกของคนในท้องถิ่นให้เห็นความสำคัญในความเป็นลื้อเพิ่มมากขึ้น ในช่วงระยะเวลาที่กระแสของความนิยมเป็นลื้อเกิดขึ้นอย่างวัฒนธรรมของชาวไทยลื้ออย่างกว้างขวาง ความเป็นลื้อจึงไม่ใช่สิ่งที่เป็นนามธรรมอีกต่อไป ความเป็นลื้อได้กลายมาเป็นสินค้าที่หยิบจับได้ ซึ่งในอำเภอเชียงคำเองพบว่า มีสินค้าหลายอย่างที่ได้นำ “ความเป็นลื้อ” ในการสร้างจุดขายให้กับสินค้าและผลิตภัณฑ์นั้นๆ

ในกรณีของกะละแมโบราณ ของกลุ่มชุมชนไทยลื้อบ้านคอนไฮไซ ซึ่งถือว่าเป็นของฝากที่ขึ้นชื่อของเมืองเชียงคำอย่างหนึ่ง ซึ่งผลิตโดยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านคอนไฮไซ ที่สามารถพัฒนาสูตรของการทำกะละแมโบราณ โดยพัฒนามาจากการทำขนมปาดของชาวไทยลื้อ ซึ่งมีวิธีการกวนกะละแมที่เหมือนกับการทำขนมปาด โดยแตกต่างกันที่ขนมปาดใช้แป้งข้าวเจ้ามีสีแสดที่ได้จากน้ำอ้อย แต่กะละแมโบราณใช้แป้งข้าวเหนียวมีสีดำซึ่งได้จากกากมะพร้าวเผา ซึ่งจะเน้นความหอมจากใบตองและกรรมวิธีการผลิตแบบโบราณ

ภาพที่ 4.2 กะละแมโบราณที่ได้อาศัยความเป็นสื่อในการสร้างจุดขายผ่าน
ตราสัญลักษณ์รูปหญิงสาวชาวไทยลื้อ
(บันทึกภาพเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2553)

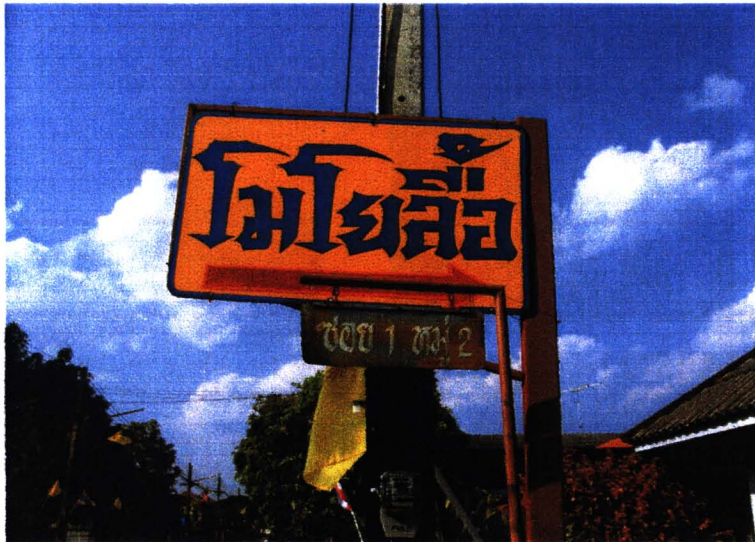
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านคอนไชย ได้อาศัยความเป็นสื่อเชิงคำในการสร้างจุดขายให้แก่สินค้าโดยสร้างผ่านตราสัญลักษณ์ (Logo) ซึ่งเป็นรูปหญิงสาวสวมเครื่องแต่งกายของชาวไทยลื้อ ทำให้ภาพลักษณ์ของกะละแมโบราณ แต่คนมักจะนิยมเรียกว่า “กะละแมไทยลื้อ” จากการสร้างตราสัญลักษณ์ที่ได้อิงแอบกับกระแสความเป็นสื่อ ทำให้กะละแมโบราณของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านคอนไชย เป็นที่รู้จักอย่างกว้าง และเป็นสินค้าของฝากยอดนิยมของชาวเชียงคำ

นอกจากนี้อิทธิพลของกระแสความความเป็นไทยลื้อเชียงคำ ส่งผลให้เกิดร้านค้าที่ได้อาศัย “ป้ายความเป็นสื่อ” โดยใช้ชื่อร้านค้าที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้อ ทั้งนี้การตั้งชื่อป้ายร้านค้านี้มีความเชื่อมโยงกับ “ลื้อ” นั้น เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงการเกิดสำนึกร่วมของความเป็นสื่อของคนในท้องถิ่น และยังเป็นการแสดงออกถึงการยอมรับตัวตนของชาติพันธุ์ไทยลื้อที่มากขึ้นในเชียงคำ โดยตอบสนองการท่องเที่ยวที่ เริ่มเข้ามามีอิทธิพลที่สูงมากขึ้น “ชื่อของความเป็นสื่อ” จึงกลายเป็น “สัญลักษณ์” ที่พบว่าถูกหยิบยกรุ่นมาใช้ประกอบ การให้ความหมายกับร้านค้าทำให้ “ความเป็นสื่อ” เป็นตัวแทนของร้านค้าคือสินค้าไปโดยปริยาย

ร้านค้าที่อาศัย “ป้ายลื้อ” เป็นสัญลักษณ์พบว่าส่วนใหญ่เป็นร้านอาหาร เช่น ร้านครัวสิบสองปันนา, ร้านครัวไคลื้อ, ร้านบาร์ลื้อ, ร้านลาบโมโยลื้อ ร้านค้านี้ได้ใช้ความเป็นสื่อเป็น

ภาพแทน “สัญลักษณ์” ของร้าน ซึ่งเป็นการนิยามร้านค้า ที่ต้องการจะสื่อความหมายออกไปว่าตนเองเป็นชาวไทยลื้อ และในทางกลับกัน “ป้ายลื้อ” ในร้านค้าต่างๆย่อมส่งอิทธิพลต่อคนในกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อด้วยกัน เนื่องจากการแสดงออก “ความเป็นพรรคพวก” หรือกลุ่มก้อนเดียวกัน สัญลักษณ์ความเป็นลื้อเหมือนกัน อาจเป็นแรงดึงดูดลูกค้าที่มีสำนึกเดียวกัน เข้ามาใช้บริการในร้านค้าดังกล่าวได้ นายธรรมนุญ กองมงคล เจ้าของร้านลาบโมโยลื้อ เล่าว่า

“...สาเหตุที่ใช้ชื่อร้าน ว่าลาบโมโยลื้อนั้น เพราะว่าเราเป็นคนลื้อ มีความภาคภูมิใจในการเป็นคนลื้อ จะเรียกว่าเป็นลาบลื้อก็ได้ เพราะคนลื้อเป็นคนทำ³⁹...”

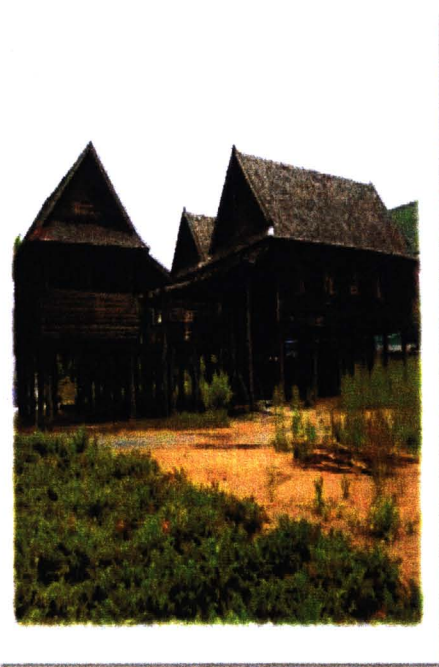
ภาพที่ 4.3 ป้ายร้านค้าที่อาศัยความเป็นลื้อ
(บันทึกภาพเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2553)

นอกจากนี้แล้ว ความเป็นลื้อยังกลายเป็นสินค้าในรูปแบบการท่องเที่ยว โดยเฉพาะบ้านไทยลื้อ ที่คงเหลืออยู่เพียงหลังเดียวในอำเภอเชียงคำ ตั้งอยู่ที่ บ้านธาตุสบแวน หมู่ 2 ต.ห้วยน อ.เชียงคำ จ.พะเยา ซึ่งเป็นบ้านของแม่แสงดา สมฤทธิ์ ที่มีรูปทรงแบบไทยลื้อ โดยมีลักษณะเป็นเรือนไม้ยก

³⁹ สัมภาษณ์นายธรรมนุญ กองมงคล อายุ 43 ปี เจ้าของร้านลาบโมโยลื้อ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2553.

พื้นสูง ที่ใช้ไม้จริงทั้งหลัง มีพื้นที่ใช้สอยเช่น เดีน ห้องนอน ฮ้านน้ำ เอนไฟ หลองข้าว ชาน ประตู หน้าต่าง บันได โครงหลังคา⁴⁰ ซึ่งเป็นแบบไทยลื้อโบราณ

บ้านแม่แสงดาเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายมากขึ้น ในปี 2545 ภาพยนตร์เรื่อง สตรีเหล็ก 2 ได้ใช้บ้านของป้าแสงดาเป็นฉากหลักของตัวนักแสดงในภาพยนตร์ โดยเป็นฉากที่ทีมสตรีเหล็กต้องไปตามหาลูกทีมที่ลึบสองพันนา บ้านป้าแสงดาได้ถูกรับเลือกให้เป็นฉากหลักในภาพยนตร์ของตอนนั้น⁴¹ และในงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” บ้านแม่แสงดา ก็จะถูกเลือกให้เป็นอีกสถานที่หนึ่งในการจัดกิจกรรมในงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” ซึ่งในงานสืบสานตำนานไทลื้อครั้งที่ 10 บ้านแม่แสงดาถูกจัดไว้เป็นสถานที่สาธิตการ “แต่งงานแบบไทลื้อ”⁴² ซึ่งมีผู้เข้าร่วมชมพิธีแต่งงานเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 4.3 บ้านแม่แสงดาที่ใช้ถ่ายทำภาพยนตร์สตรีเหล็ก 2
(บันทึกภาพเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2545)

⁴⁰ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ไทลื้อ อัจฉริยะแห่งชาติพันธุ์ไท, โครงการการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนาเชียงใหม่, 2551, หน้า 76.

⁴¹ สัมภาษณ์นางทัศนีย์ สมฤทธิ์ อายุ 55 ปี ผู้ประสานงานกับกองถ่ายภาพยนตร์สตรีเหล็ก 2 เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2552.

⁴² แผ่นพับประชาสัมพันธ์ งานสืบสานตำนานไทลื้อ ครั้งที่ 10 “โสมฮิดโดยฮอย ร้อยใจไทลื้อ” 2552.

ปัจจุบันบ้านป่าแสงคา ได้ปรับปรุงบ้านให้เป็นที่พัก โฮมสเตย์ (Home Stay) ถือเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวพักร่วมกับเจ้าของบ้านซึ่งใช้บ้าน เป็นศูนย์กลางโดยเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนเข้าด้วยกัน⁴³ ทั้งนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ด้วยความเต็มใจ พร้อมทั้งจัดที่พักและอาหาร การนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง โดยได้รับคำตอบแทนตามความเหมาะสม การจัดกิจกรรมที่พักสัมผัสวิถีชีวิตชนบท การเข้าพักอาศัยเสมือนเป็นสมาชิกของครอบครัวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านและทราบการดำเนินวิถีชีวิต เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปพร้อมกับการท่องเที่ยว

ในโลกยุคเสรีไร้พรมแดนและวิถีการดำรงชีวิตของสังคมเมืองที่มีการแข่งขัน เร่งรีบ ทำให้ผู้คนแสวงหาวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และพอเพียงของสังคมแบบเกษตรและสังคมชนบท เป็นสังคมที่แตกต่างจากสังคมเมือง ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ และเข้าใจในวิถีชีวิตที่เรียบง่ายพอเพียง และขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ขณะเดียวกันคนในชุมชนเองก็ได้ประโยชน์ในแง่การรักษา และดูแลทรัพยากรท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่นและวิถีชีวิตดั้งเดิม กระตุ้นให้คนในท้องถิ่นรักถิ่นฐานบ้านเกิด รวมทั้งมีรายได้เสริม ซึ่งถือเป็นวิถีของการพัฒนาท้องถิ่นบนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและยั่งยืน สิ่งที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยวในชุมชน คือความเข้มแข็งของชุมชนและสามารถคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชนไทยได้อย่างยั่งยืน

ความเป็นลือในเชิงคำ ได้ถูกทำให้กลายเป็น “สินค้าทางวัฒนธรรม” ที่ค่อยๆ เดิมโตขึ้นตามลำดับ ส่งผลให้ผู้คนในชุมชนไทยลือเชิงคำ ยอมรับใน “ตัวตน” และ “สร้างพื้นที่” ความเป็นลือให้กับลือเชิงคำ จนประสบความสำเร็จในการสร้างและรื้อฟื้นความเป็นลือให้กับเชิงคำอย่างสมบูรณ์ แม้ว่า “วิถีของความเป็นลือแบบโบราณ” จะไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวลือในยุคปัจจุบัน แต่เนื่องด้วยการสังสมทางวัฒนธรรมที่ยังอาศัยรากเดิมของความเป็นลือ ทำให้ชุมชนไทยลือพร้อมที่จะแสดงตัวตนความเป็นลือใน “จินตนาการ” ของตนเอง ออกสู่สายตาของบุคคลภายนอก ดังนั้น “ความเป็นลือ” จึงไม่ได้หมายถึงเป็นชาติพันธุ์เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังสามารถเปลี่ยนแปลงสภาพให้เป็น สินค้า สัญลักษณ์ แหล่งที่มาของรายได้ และ “สำนักของผู้คน” ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทในยุคปัจจุบัน

⁴³ พรมทิพย์ ปาฐะเคชะ. การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หมู่บ้านป่าสักงาม ตำบลหลวงเหนือ อำเภอค้อย สะเทิด จังหวัดเชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550.

สรุปประจําบทที่ 4

การแสวงหาพื้นที่และประกาศตัวตนของชาวไทยลื้อ ผ่านงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” นั้น ล้วนเกิดขึ้นจากปัจจัยของความพร้อมของสำนึกความเป็นลื้อเชียงคํา และบริบทของเมืองเชียงคํา ตลอดจนการให้การสนับสนุนของนักรการเมือง จึงทําให้เกิดงานสืบสานตำนานไทลื้อขึ้น ครั้งแรก ในอำเภอเชียงคํา

งานสืบสานตำนานไทลื้อถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก จนถูกผลิตซ้ำมากกว่า 10 ครั้ง และยังสามารถพัฒนาและยกระดับออกไป จนถึงงาน “สืบสานตำนานไทลื้อโลก” ซึ่งสามารถยกระดับและเครือข่ายสัมพันธ์ของความเป็นลื้อออกไปอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตามพัฒนาการของการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ ในแต่ละช่วงนั้นได้แปรเปลี่ยนแนวคิด ความรู้สึกของคนในชุมชน ที่มีต่องาน “สืบสานตำนานไทลื้อ”

การจัดงานที่ถูกผลิตซ้ำมากขึ้นเรื่อยๆ ผ่านองค์กรทางกลุ่มชาติพันธุ์ อย่างเป็นทางการขึ้นมา เพื่อเป็นแกนกลางในการจัดการวัฒนธรรมและสร้างเครือข่ายของชาวไทยลื้อออกไป ไม่ว่าจะเป็นระดับจังหวัด หรือระดับประเทศ โดยมีนักรการเมืองหลายระดับที่ให้การสนับสนุน แต่การตอบรับของชุมชน “คนตัวเล็ก” กลับถูกลดทอนลงไปและ “หลุดลอย” มากขึ้น อันเนื่องมาจากการที่ไม่สามารถเข้าถึงในการจัดการวัฒนธรรมของตนเองได้ พัฒนาการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อในช่วงนี้ ได้ย้ายการจัดงานไปนอกพื้นที่อื่น แต่ก็ยังคงใช้ต้นแบบของการจัดงานของชาวไทยลื้อเชียงคํา การจัดงานนอกพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการลดทอนความสำคัญของ “คนตัวเล็ก” ในชุมชน

ในทางตรงกันข้ามคนในชุมชนเองก็พยายามสร้างพื้นที่การต่อรอง โดยการตั้งกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการขึ้นมา ซึ่งเป็นกลุ่มมีความสามารถตัว เช่น กลุ่มช่างขับ กลุ่มช่างฟ้อน กลุ่มช่างกลอง ขึ้นมาเพื่อใช้ในการต่อรองในการแสวงหาพื้นที่ ที่ถูกขออนทับโดยองค์กรทางชาติพันธุ์ที่เป็นทางการ จนสามารถความปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ ให้เกิดความสมดุลทางอำนาจ ในการจัดการวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อชุมชนเชียงคํา

ความสำเร็จในการแสดงตัวตนของชาวไทยลื้อที่มีอิทธิพลมากขึ้นในเชียงคํา สินค้าทางวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อ ได้มาเป็นจุดขายที่สร้างรายได้เพิ่มเติมให้กับคนในชุมชน สัญลักษณ์ของความเป็นลื้อได้ถูกสร้างผ่าน ป้ายร้านค้า ตราสัญลักษณ์ และสินค้าทางวัฒนธรรม ความเป็นลื้อจึงกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่สามารถขายได้